

**Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opettajaan
kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä**

Suvi Keituri & Mimosa Räsänen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Monografiamuotoinen

Kevätlukukausi 2024

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Keituri, Suvi & Räsänen, Mimosa. 2024. Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opettajaan kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 65 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia opettajaan kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, sekä selvittää luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään. Tutkimukseen osallistui yhteensä 6 luokanopettajaopiskelijaa Keski-Suomesta ja Pirkanmaalta. Aineisto kerättiin yksilöhaastatteluilla helmimaaliskuussa 2024. Aineisto analysoitiin laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksessa ilmeni, että opettajat kokivat sanallista, sanatonta ja fyysistä seksuaalista häirintää peruskoulussa oppilaiden toimesta. Kokemukset painoutuivat yläkouluun ja lyhyempikestoisiin sijaisuuksiin. Luokanopettajaopiskelijat kokivat, että koulutus ei ole tarjonnut valmiuksia seksuaaliseen häirintään puuttumiseen tai sen kohtaamiseen. Tukea seksuaalisen häirinnän kohtaamiseen ja siihen puuttumiseen tarvitaan lisäkoulutuksen ja selkeiden toimintamallien avulla työpaikoilla, sekä koulutuslaitoksissa.

Seksuaalisen häirinnän kokemukset kouluissa aiheuttivat opettajaopiskelijoille negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta, häpeää, nöyryytystä ja naurunalaiseksi joutumista. Seksuaalisen häirinnän kokeminen työpaikalla saattaa heikentää työhyvinvointia.

Asiasanat: seksuaalisuus, seksuaalisuus varhaisaikuisuudessa, seksuaalinen häirintä

SISÄLTÖ

1	TIIVISTELMÄ	2
2	SISÄLTÖ	3
1	JOHDANTO	4
2	SEKSUAALISUUS	6
	2.1 Seksuaalisuuden määritelmä	6
	2.2 Seksuaalinen kehitys varhaisaikuisuudessa.....	9
	2.3 Seksuaalisuus varhaisaikuisuudessa	10
3	SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ	13
	3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä	13
	3.2 Seksuaalinen häirintä laissa	15
	3.3 Seksuaalisen häirinnän yleisyys	17
	3.4 Seksuaaliseen häirintään puuttuminen.....	19
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
	5.1 Tutkimuksen lähestymistapa.....	22
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	24
	5.3 Tutkimusaineiston keruu	25
	5.4 Aineiston analyysi	30
	5.5 Eettiset ratkaisut	34
6	TULOKSET	39
	6.1 Seksuaalinen häirintä ilmiönä koulumaailmassa	39
	6.2 Luokanopettajaopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia oppilaiden toimesta tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä	41

6.3 Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään.....	51
7 POHDINTA	55
7.1 Tulosten tarkastelu	55
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	63
7.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet	67
3 LÄHTEET	69
4 LIITTEET	76

1 JOHDANTO

Seksuaalisen häirinnän kohtaaminen peruskoulussa ei ole opettajan ensimmäinen ajatus astuessaan töihin koululuokkaan. Opettajaan kohdistuvan seksuaalisen häirinnän kokeminen peruskoulussa on kuitenkin liian monen opettajan arkipäivää. Myös opettajilla saa tulla raja vastaan ja heillä on oikeus työskennellä niin, etteivät omat henkisen ja fyysisen koskemattomuuden rajat ylity (Honkanen, 2017, s. 385).

Seksuaalioikeuksista huolimatta seksuaalinen häirintä on hätkähdyttävän yleinen yhteiskunnallinen ongelma. Syksyllä 2023 YK:n tasa-arvojärjestö UN Women Suomen teettämän tutkimuksen mukaan 88 prosenttia tutkimukseen osallistuneista suomalaisista naisista on kokenut seksuaalista häirintää elämänsä aikana. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman tasa-arvobarometrin (2018) mukaan yli 50 prosenttia 15–34-vuotiaista naisista on kokenut seksuaalista häirintää. Vastaavasti 17 prosenttia miehistä on kokenut seksuaalista häirintää. Kymmenen viime vuoden aikana erityisesti 35–54-vuotiaiden naisten häirintä on lisääntynyt (Vilkkä, 2011). Yhden kouluvuoden aikana seksuaalista häirintää oli kokenut 48 prosenttia oppilaista (Hill & Kearl, 2011).

Työelämässä koettu seksuaalinen häirintä on sukupuolittunutta, jolloin sitä kokevat eniten naiset ja erityisesti nuoret naiset (Sutela ym., 2019). Tilastokeskuksen (2023) mukaan noin joka kolmas alle 35-vuotias täysi-ikäinen nainen on kokenut työelämässä seksuaalista häirintää ja alle 25-vuotiaista naisista häirintäkokemuksia oli jopa 69 prosentilla. Opettajina ja muina opetusalan erityisasiantuntijoina toimivista naisista 11 prosenttia ilmoitti kokeneensa seksuaalista häirintää nykyisessä työssään (Tilastokeskus, 2023).

Monissa peruskouluissa on laadittu suunnitelmia seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen. (TEA, 2024). Peruskouluista 23 prosentilla käytäntöä ei ole kuitenkaan kirjattu seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (TEA, 2024). Tutkimukset osoittavat, että opettajat kokevat seksuaalista häirintää kirjauksista huolimatta, eikä opettajakoulutuksessa

opeteta riittävästi seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Myös liikunnanopettajiin kohdistuneessa tutkimuksessa todettiin, että liikunnanopettajaksi opiskelevia tulisi kouluttaa entistä enemmän tunnistamaan ja kohtaamaan häirintää, sekä väkivaltaa tulevassa työssään, koska vähäisempi liikunnanopettajan opetuskokemus näyttäisi selittävän sanallisen seksuaalisen häirinnän yleisyyttä liikuntatunneilla (Kokkonen & Gråstén, 2020).

Seksuaaliseen häirintään harvoin puututaan koulussa, sillä se tulkitaan normaaliksi osaksi nuorten elämää ja sanankäyttöä. Seksuaalista häirintää pidetään usein vallankäyttönä, jota on usein vaikea tunnistaa yksittäisistä tapahtumista. (Vilka, 2011, s. 36). Vallankäytön aspekti voidaan näin ollen ajatella pyrkimyksenä opettajan auktoriteettiaseman heikentämiselle.

Opetushallitus (2018) on laatinut oppaan seksuaalisen häirinnän ennalta ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa, sillä tarkempi ohjeistus kouluille ja oppilaitoksille on koettu tarpeelliseksi (Laitinen ym., 2020). Me too -kampanjan on nähty vaikuttaneen organisaatioiden seksuaalisen häirinnän toimintasuunnitelmien kiireelliseen päivittämiseen (Edelman & Cabrera, 2020). Seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi on tärkeää, että jokainen oppilaitosyhteisön jäsen olisi tietoinen seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä, tunnistaa ja tiedostaa sen esiintymismuodot, sekä puuttuu välittömästi tilanteisiin, joissa häirintää ilmenee (Laitinen ym., 2020).

Opettajien kokema seksuaalinen häirintä valikoitui tutkimusaiheeksi, sillä ajankohtaista tutkimustietoa aiheesta on hyvin vähän. Ilmiö on edelleen vaiettu aihe yhteiskunnassa, joten näemme tietoisuuden lisäämisen tarpeellisenä. Tutkimuksella voimme myös kannustaa kouluja ja organisaatioita luomaan vielä selkeämpiä ohjeistuksia seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen, sekä rohkaista opettajia puuttumaan seksuaaliseen häirintään entistä herkemmin.

2 SEKSUAALISUUS

2.1 Seksuaalisuuden määritelmä

Seksuaalisuus on käsitteenä moniulotteinen ja sille on olemassa monia määritelmiä. Seksuaalisuuden määrittely ei ole selkeää, sillä käytetyt määritelmät ovat vaihdelleet yhteiskunnallisten tilanteiden ja eri aikakausien myötä. (Bildjuschkin, 2015, s. 9).

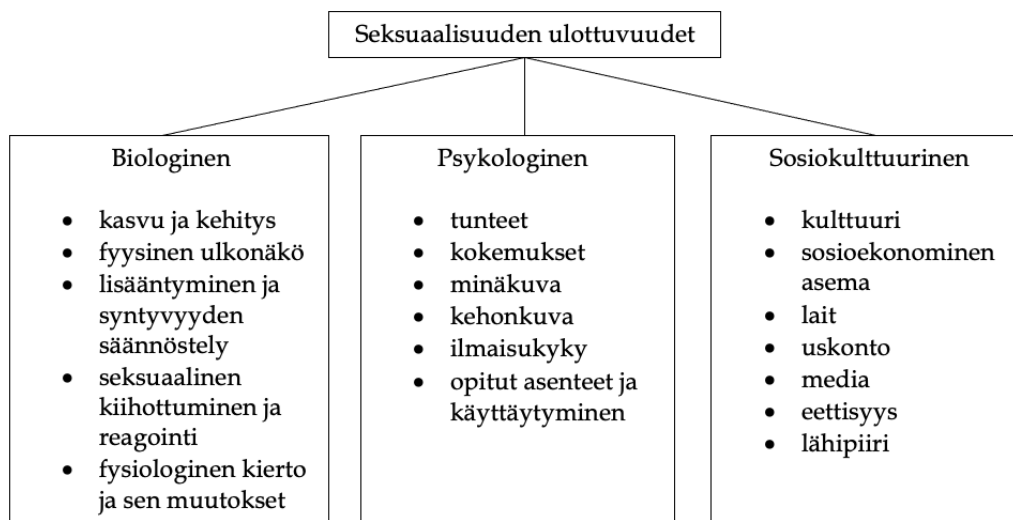
Seksuaalisuus on läsnä ihmisen elämässä aina sikiöstä kuolemaan (Apter ym., 2006, s. 227; Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 13; Välikangas, 2023, s. 79; WHO & BZgA, 2010). Seksuaalisuus kehittyy ja muuttuu koko ihmisen elämän ajan tämän kokemusten myötä (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 26; Kiuru ym., 2017; Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 11–12; Välikangas, 2023, s. 79). Jokainen yksilö määrittelee oman seksuaalisuutensa itse ja siksi seksuaalisuutta määritellään vaihtelevin tavoin (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 13–26; Välikangas, 2023, s. 83).

Seksuaalisuutta on kuitenkin määritelty erilaisten ulottuvuuksien kautta. WHO ym. (2010) mukaan seksuaalisuus käsittää ulottuvuudet seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolirooleista, sekä mielihyvystä, erotiikasta, seksuaalisuhteista ja lisääntymisestä. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat heidän mukaansa fantasiat, ajatukset, uskomukset ja halut. Lisäksi seksuaalisuuden harjoittaminen, siihen liittyvät roolit ja suhteet liittyvät seksuaalisuuteen. (WHO & BZgA, 2010). Vaikka seksuaalisuus voi kattaa kaikki edellä mainitut ulottuvuudet, yksilö ei välttämättä aina koe tai ilmaise niitä kaikkia (WHO & BZgA, 2010).

Greenberg ym. (2017) määrittelevät seksuaalisuuden kolmen ulottuvuuden kautta. Ne käsittävät näkökulmat biologisesta, psykologisesta ja sosiokulttuurisesta ulottuvuudesta. Seksuaalisuuden biologinen ulottuvuus käsittää ihmisen fyysisen olemuksen. Myös yksilön seksuaaliset ominaispiirteet,

kuten geneettiset tekijät, lisääntymiskyky ja hedelmällisyyden säätely, reagointi seksuaalisiin ärsykkeisiin, sekä yksilön kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys sisältyvät biologiseen ulottuvuuteen. (Greenberg ym., 2017, s. 4-6). Seksuaalisuuden psykologinen ulottuvuus käsittää kokemukset, tunteet, opitut asenteet ja käyttäytymisen sekä ilmaisukyvyyn. Psykologiseen ulottuvuuteen kuuluvat myös kehonkuva ja minäkuva, jotka ovat merkittävästi yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Ihmisten asenteet ja tunteet itsestään sekä kehostaan alkavat muodostua jo hyvin varhaisesta lapsuudesta. Psykologiseen ulottuvuuteen liittyvät myös opitut näkökulmat seksuaalisuuteen, esimerkiksi mitkä sanat ovat hyväksytyjä ja mitkä asiat ovat yksityisiä. (Greenberg ym., 2017, s. 4-6). Seksuaalisuuden sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen kuuluvat ne kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, jotka vaikuttavat ihmisten ajatuksiin ja toimintaan. Näihin kulttuurisiin ja sosiaalisiin tekijöihin kuuluvat niin kansallisuus, sosioekonominen asema, lähipiiri, uskonto, lait, media, etiikka kuin politiikka. (Greenberg ym., 2017, s. 4-6).

KUVIO 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet (Greenberg ym., 2017).

Myös Bildjuschkinin (2015) mukaan seksuaalisuutta voidaan tarkastella neljän ulottuvuuden kautta, joita ovat fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja henkinen ulottuvuus. Seksuaalisuuden fyysinen ulottuvuus pitää sisällään niin

biologisen, anatomisen kuin hormonaalisen näkemyksen. Toinen seksuaalisuuden ulottuvuus on psyykkinen, joka käsittää kognitiot ja emootiot. Seksuaalisuuden kolmas ulottuvuus on sosiaalinen, jolloin se käsittää kulttuurisen ja eettisen näkemyksen. Neljäs ulottuvuus on henkinen, johon kuuluu haltioituminen. (Bildjuschkin, 2015, s. 9).

Yhteistä edellä mainituille määritelmille on se, että seksuaalisuus määritellään kokonaisvaltaisena ja monesta eri ulottuvuudesta koostuvana kokonaisuutena ja seksuaalisuus muotoutuu niiden vuorovaikutuksessa. Näiden ulottuvuuksien avulla käsitellään esimerkiksi yksilön minäkuva, identiteettiä, itsetuntoa ja arvoa. (Bildjuschkin, 2015, s. 9; Oinonen, ym., 2021 s. 74). Ulottuvuuksien keskinäinen suhde vaikuttaa siihen, miten kukin yksilö kokee oman seksuaalisuutensa (Oinonen, ym., 2021 s. 74).

Vaikka seksuaalisuus käsitteenä voidaan nähdä monin eri tavoin, sille ei ole olemassa mitään yhtä oikeaa ja yksiselitteistä näkökantaa tai yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 25; Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 14). Seksuaalisuus onkin kokemuksellinen asia, eikä kukaan voi sitä toisen puolesta määrittää (Bildjuschkin & Malmberg, 2002; Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 26). Seksuaalisuuden perusta muodostuu yksilön omien arvojen ja ihmiskäsityksen pohjalta, jolloin myös seksuaalisuuden ulottuvuudet ja niiden merkitykset vaihtelevat ja korostuvat yksilöllisesti (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 22–25). Lisäksi seksuaalisuutta on niin monta erilaista, kuin on ihmisiäkin (Bildjuschkin & Malmberg, 2002).

Seksuaalisuus saa yhteiskunnissa ja yhteisöissä erilaisia merkityksiä, olivatpa sen juuret sitten biologisissa, psykologisissa tai sosiaalisissa tekijöissä (Kiuru, ym., 2021, s. 39). Seksuaalisuuteen vaikuttavat yhteiskunnan luomat sosiaaliset normit siitä, miten sitä on hyväksyttävä toteuttaa (Välikangas, 2023, s. 79). Seksuaalisuuteen ja sen toteuttamiseen vaikuttaa kulttuuri, jossa eletään, ja siinä vallitsevat eettiset, taloudelliset, uskonnolliset, poliittiset, sosiaaliset, historialliset ja lainsäädännölliset tekijät (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 12; Välikangas, 2023, s. 80; WHO & BZgA, 2010). Seksuaalisuuteen liittyvät käsitteet heijastavat yhteiskunnan ihmiskuvaa ja siihen liittyviä normeja, tabuja,

arvomaailmaa, myyttejä ja asenteita. (Apter, ym., 2006, s. 23; WHO & BZgA, 2010). Näin ollen seksuaalisuuden toteuttaminen on vahvasti kulttuurisidonnaisia ja ymmärrämme seksuaalisuuden ilmenevän eri tavoin erilaisissa kulttuureissa (Apter, ym., 2006, s. 23; Brusila, 2008, s. 8–9). Kulttuurilla ja sen mukana myös uskonnoilla onkin suuri merkitys seksuaalisuuteen liittyvien asioiden ilmenemisessä ja hyväksymisessä yhteiskunnassa (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 8). Seksuaalisuutta onkin pyritty eri aikakausina rajoittamaan lakien ja moraalisten säädösten nojalla. (Greenberg, ym., 2017, s. 14).

2.2 Seksuaalinen kehitys varhaisaikuisuudessa

Seksuaalinen kehitys tarkoittaa ihmisen fyysistä tai psykososiaalista seksuaalista kehitystä, joka jatkuu erilaisten vaiheiden läpi koko ihmisen elämänkaaren ajan (Cacciatore, 2000). Seksuaaliseen kehitykseen vaikuttavat sukupuolen lisäksi niin biologinen perimä, kasvuympäristö kuin kokemuksetkin (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2011, s. 280; Ryttyläinen & Valkama, 2010). Seksuaalisuus kehittyy elämänsä myötä avaten uusia ulottuvuuksia ja näkökulmia (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 22), ja vaikka seksuaalisuus kehittyikin vauhdilla nuoruudessa, se jatkaa kehittymistään ja muuttumistaan, ilmentäen itseään eri tavoin elämän eri vaiheissa muodostaen näin moninaisen osan ihmisen kokonaisuutta (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 11–12; Välikangas, 2023, s. 79–80; WHO & BZgA, 2010). Aikuisen seksuaalisuuteen vaikuttavat ihmisen varhaiset kokemukset, kuten perusluottamuksen synty sekä turvallisuuden ja symbioosin onnistunut ratkaisu (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 100). Nämä elämänkaarelliset kokemukset ovat niitä rakennuspalikoita, joista tarpeeksi hyvä omakuva, itsetunto ja seksuaalisuus lopulta kehittyvät (Honkanen, 2017, s. 230). Myös itsensä arvostus perustuu näille varhaisille kokemuksille (Sinkkonen, 2010, s. 122).

Myös kehitystehtävät ovat osa seksuaalista kasvua. Seksuaalinen identiteetti ja minäkuva kypsyvät hitaasti ja niiden rakentuminen tapahtuu

lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheiden kautta (Leinonen & Syrjälä, 2011, s. 49). Erik H. Erikson (1982) on määritellyt ihmisen elämänkulun kehityskriisien kautta. Jokaiseen elämänvaiheeseen liittyy tiettyjä kehityskriisejä, jotka onnistuneesti ratkaistuaan siirtyy yksilö seuraavaan elämänvaiheeseen. Eriksonin teorian mukaan kehitys tapahtuu erilaisten kriisien kautta, jotka yksilön on ratkaistava jokaisessa elämänvaiheessa. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010, s. 71; Erikson, 1982). Jos kriisit käydään läpi onnistuneesti, ihminen tuntee itsensä kokonaisemmaksi, hyväksyy itsensä paremmin ja suvaitsee myös muita paremmin, jolloin tämä johtaa yksilöllisyyteen, riippumattomuuteen ja kasvuun omaksi itseksi (Honkanen, 2017, s. 60).

Varhaisaikuisuus on elämänvaihe, jolloin yksilöt ovat siirtymässä nuoruudesta aikuisuuteen ja käyvät läpi monia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia. Varhaisaikuisuuden käsitetään alkavan myöhäisnuoruuden jälkeen noin 22-vuotiaana ja päättyvän noin 35-vuotiaana (Vuorinen, 1997, s. 238). Varhaisaikuisuuden tärkeimpiä kehitystehtäviä ovat Eriksonin (1982) mukaan lopullinen vanhemmista irtautuminen, oman parisuhteen ja perheen muodostaminen ja työelämään siirtyminen, sekä yhteiskunnan asettamiin velvollisuuksiin sopeutuminen. Onnistunut kehitys antaa valmiudet vastuun ottamiseen itsestä ja muista läheisistä ihmisistä, sekä valmiudet rakastaa. (Vuorinen, 1997, s. 238). Tämän kehitystehtävän haasteena on kyky olla fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti lähellä toista. Näin syntyvä kyky läheisyyteen tarjoaa varhaisaikuiselle sisäistä eheyttä, jota hän tarvitsee hallitakseen ikävaiheen muut haasteet. Jos kehitystehtävä syystä tai toisesta viivästyy tai epäonnistuu, se voi johtaa eristäytymisen ja yksinäisyyden tunteeseen. (Erikson, 1982, 250–251; Vuorinen, 1997, s. 242–243).

2.3 Seksuaalisuus varhaisaikuisuudessa

Seksuaalisuus varhaisaikuisuudessa voi ilmetä monin tavoin, kuten romanttisina suhteina, identiteetin tutkimisena ja seksuaalisen halun ilmaisuna. Monille

varhaisaikuisuus on aikaa, jolloin oma seksuaalinen identiteetti ja mieltymykset alkavat vakiintua. Monet hakevat kokemuksia ja suhteita toisten ihmisten kanssa. Perheen perustaminen muuttuu myös ajankohtaiseksi tässä ikävaiheessa, jolloin seksuaalisuus kulkee ja kehittyy mukana. (Vuorinen, 1997, s. 238–243). Seksuaalisen kehitysprosessin omatahtinen ja omasta tahdosta tapahtuva kehittyminen johtaa parhaimmillaan kypsään aikuisen seksuaalisuuteen, jossa tunteet, empatia, toiveet, itseluottamus ja kyky rakastaa, sekä vastaanottaa rakkautta, mahdollistavat täysipainoisen nautinnollisen seksuaalielämän (Bildjuckin, 2015, s. 54).

Varhaisaikuisen, kuin aikuisenkin seksuaalinen hyvinvointi koostuu turvallisista, kaikkia osapuolia tyydyttävistä ihmissuhteista ja mahdollisuudesta olla altistumatta seksuaaliselle kaltoinkohtelulle (Väestöliitto, 2024). Seksuaalisuuteen vaikuttavat henkinen ja emotionaalinen terveys, sekä seksuaalinen itsetunto (Apter ym., 2006, s. 100). Terveen aikuisuuden seksuaalisuuden piirteitä ovat myös itsensä arvostaminen ja kunnioittaminen, itsestään ja kumppanistaan huolehtiminen, rakastumisen ja rakkauden tunteet sekä niiden jakaminen (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 100). Mahdollisuus kokea oma seksuaalisuus myönteisenä ja hyväksyttävänä asiana on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia ja terveenä olemista (Bildjuschkin & Malmberg, 2002; Bildjuschkin, 2015, s. 4). Seksuaalisuuden täysi kehittyminen on välttämätöntä niin yksilölle itselleen, mutta myös ihmisten väliselle ja yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille (Suomela, 2009, s. 13).

Seksuaalisuus on erityisen herkkää lapsuudesta ja nuoruudesta, mutta myös varhaisaikuisuudesta kumpuaville kokemuksille. Esimerkiksi häpeäkokemukset voivat kasvaa hyvin erilaisista toistuvista tilanteista ja kohtelun seurauksista. (Honkanen, 2017, s. 208–209). Myös varhaisaikuisuuden ja myöhemmän aikuisuuden suhdekokemukset jättävät yksilöön jäljen. On suhteita ja kokemuksia, jotka lisäävät tunnetta omasta arvosta. Mutta toisaalta taas kokemuksia, jotka murentavat itsetuntoa ja tunnetta omasta itsestä. (Leinonen & Syrjälä, 2011, s. 50). Joskus jo yksittäinen, hyvin ahdistavaksi ja epämiellyttäväksi, loukkaavaksi, alistavaksi, nöyryyttäväksi tai pelottavaksi

koettu kokemus voi vaikuttaa hyvin pitkäänkin seksuaalisuuteen (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2011, s. 290). Seksuaalisuuteen vaikuttavat kokemukset ja muutokset ajavat aina uuteen tilanteeseen ja joskus oman seksuaalisuutensa kanssa voi olla hukassa, kuten traumaattisen tapahtuman kokemisen jälkeen (Välikangas, 2023, s. 81). Moni esimerkiksi seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut määrittelee itsensä, seksuaalisuutensa ja elämänsä uudelleen (Vilka, 2011, s. 100). Nuorilla aikuisilla onkin suuri turvallisuuden tarve. Vasta aikuistunut, oman päätäntävällän saavuttanut minuus ei herätä nuorena puhdasta iloa ja elämänhalua, vaan voi johtaa myös epävarmuuden, neuvottomuuden ja uhattuna olemisen tunteisiin. (Wais ym., 2002, s. 152–153).

Seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka koskevat kaikkia ihmisiä riippumatta seksuaalisesta kehitysvaiheesta. Seksuaalioikeuksien mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus itsemääräämisoikeuteen, seksuaaliseen loukkaamattomuuteen ja koskemattomuuteen sekä fyysiseen turvallisuuteen. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 99; Välikangas, 2023, s. 82). Jokaisella on oikeus saada apua, jos on kokenut seksuaalista häirintää, seksuaaliväkivaltaa tai sen uhkaa (Välikangas, 2023, s. 83). Jokaisella on myös oikeus seksuaaliseen yksityisyyteen sekä jokaisella on oikeus päättää, minkälaisia kuvia ja sisältöjä jaetaan julkisesti. Näiden oikeuksien rikkominen rikkoo seksuaalioikeuksia (Välikangas, 2023, s. 82–83). Yksilön rajojen rikkoutumisesta seuraa moninaisia pahan olon tunteita, jolloin koko elämää voi leimata hallitsemattomuuden tunne. Tällöin ihminen voi vetäytyä yksinäisyyteen ja oma arvo ihmisenä kyseenalaistuu. (Ryttyläinen & Valkama, 2010, s. 226). Luottamuksen katoaminen kanssaihmiin voi johtaa eristäytymiseen nuoruudessa, varhaisaikuisuudessa tai aikuisuudessa, sekä itsetuhoisuuteen, päihderiippuvuuteen ja syrjäytymiseen (Brusila, 2020, s. 690–61).

3 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä

Seksuaalisen häirinnän määritelmä on hyvin monitulkintainen, sillä tilanteet, tekijät, tekotavat ja kohteet vaihtelevat suuresti (Vilkka, 2011). Gutekin ja Donen mukaan seksuaalista häirintää on määritelty sekä psykologisena että oikeudellisena ilmiönä (Woods ym. 2009). Seksuaalinen häirintä, ahdistelu, ei-toivottu seksuaalinen käyttäytyminen ajatellaan usein arkikielessä samaa tarkoittavaksi (Vilkka, 2011). Tasa-arvolain (1986/609) 7. § mukaan seksuaalinen häirintä on määritelty sanalliseksi, sanattomaksi tai fyysiseksi käytökseksi, joka on luonteeltaan ei-toivottua ja seksuaalissävytteistä. Käyttäytymisellä luodaan ilmapiiri, joka voidaan kokea ahdistavana, nöyryyttävänä, uhkaavana, vihamielisenä tai halventavana, sekä sillä loukataan fyysistä tai henkistä koskemattomuutta. (Granskog ym., 2018; Honkanen, 2017; Keski-Petäjä & Attila, 2018, s. 34; Opetushallitus 2018; Tasa-arvovaltuutettu, 2019; Vilkka 2011; Väestöliitto, 2018; Woods ym. 2009). Häirinnälle tyypillistä on sen toistuvuus, mutta se voi olla myös yksittäinen teko (Granskog ym., 2018). Häirinnän kohteeksi joutunut saattaa kokea syyllisyyttä tai häpeää. Kuitenkin huomionarvoista on se, ettei häirintä ole koskaan sen kohteeksi joutuneen syytä. (Tasa-arvovaltuutettu, 2019).

Seksuaalinen häirintä on kielletty seksuaalisen ahdistelun nimikkeellä rikoslaissa. Seksuaalinen ahdistelu on kapeampi määritelmältään, mutta sen ulkopuolelle jäävistä teoista voidaan tuomita kunnianloukkauksena. Tasa-arvolaki kieltää seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän työpaikoilla ja oppilaitoksissa (Tasa-arvovaltuutettu, 2019). Seksuaalinen häirintä loukkaa opiskelu- ja työrauhaa sekä yksilönvapautta ja itsemääräämisoikeutta (Granskog ym. 2018; Woods ym. 2009). Seksuaalinen häirintä nähdään myös väkivallan muotona, sillä se kohdistuu henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Toistuva seksuaalinen häirintä voi olla yksilölle hyvin haitallista (Hill & Kearl, 2011 s. 22).

Seksuaalisen häirinnän kokemukset, voivat vaikuttaa ihmisen nykyhetkeen ja tulevaisuuteen (Vilkka, 2011, s. 100; Woods ym. 2009). Jo yksittäisellä kokemuksella voi olla uhrille negatiivisia vaikutuksia, kuten koulusta pois jäämistä, uniongelmia, sekä haasteita opiskella, pahimmassa tapauksessa uhri voi joutua vaihtamaan koulua (Hill & Kearl, 2011). Yhdenvertaisuuslain (1325/2014 14§) mukaan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos sen välityksellä luodaan henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri (Opetushallitus, 2019). Seksuaalinen häirintä on määritelty tasa-arvolaisissa kiellettynä syrjintänä (Tasa-arvovaltuutettu, 2019). Seksuaalisen häirinnän kokemus voi näin ollen olla yksilön itse määritettävissä tasa-arvolakiin pohjautuen.

Sanallinen seksuaalinen häirintä voi sisältää halventavia seksuaalisia huomautuksia, kysymyksiä, ehdotuksia, vitsejä ja huhujen levittämistä (Vilkka, 2011; Meyer, 2008). Häirintä voi tapahtua myös sähköpostin, tekstiviestin tai puhelimen välityksellä (Granskog ym., 2018; Hill & Kearl, 2011; Ojanperä, 2018). Epäasialliset seksuaaliset sisällöt, viestit, kuvat tai videot eri sosiaalisen median kanavissa voidaan kategorisoida sanalliseen häirintään (Opetushallitus, 2019). Tarkemmin ottaen sanallinen seksuaalinen häirintä voi sisältää härskejä puheita, kaksimielisiä vitsejä sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia halventavia huomautuksia ja kysymyksiä (Hill & Kearl, 2011; Honkanen, 2017; Tasa-arvovaltuutettu, 2019; UCSD, 2019; Vilkka, 2011). Sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset voidaan ajatella sanallisen seksuaalisen häirinnän sekä fyysisen seksuaalisen häirinnän välimaastoon (Opetushallitus, 2019). Yleisin häirinnän muoto on loukkaava sanallinen ilmaisu, vitsi, ei-toivottu fyysinen kontakti tai kiusoittelu (Keski-Petäjä & Attila, 2017; Pietiläinen & Saari, 2023; Vilkka, 2011, s. 37).

Sanaton seksuaalinen häirintä sisältää esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevia ilmeitä, eleitä, vihellyksiä, ääntelyä ja silmäniskuja. Eleet voivat pitää sisällään esimerkiksi erilaisia käsimerkkejä tai muita kehollisesti viestittäviä seksuaalissävytteisiä häirinnän muotoja. (Kokkonen & Gråstén, 2020).

Fyysisellä seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan kielteistä ei-toivottua koskettelua, hivelyä tai lähentelyä, josta uhrille voi aiheutua ahdistusta, pelkoa tai fyysisiä vammoja (Kokkonen, M & Gråstén, 2020; Bendixen ym., 2018; Ikonen & Halme, 2018). Fyysisen kosketuksen ja fyysisen seksuaalisen häirinnän erottelulle olennaista on se, ettei fyysinen kosketus seksualisoidu eikä sen kohde koe sitä kiusallisena, pakottavana tai epämiellyttävänä (Granskog ym. 2018). Pelon ja ahdistuksen kokemusten lisäksi seksuaalinen häirintä heikentää oman koskemattomuuden ja turvallisuuden tunnetta (THL, 2022a). Seksuaalisella häirinnällä on kielteisiä vaikutuksia psyykkiseen terveyteen (Eom ym. 2015; Willness ym. 2007; Woods ym. 2009).

Seksuaalinen häirintä voi vaikuttaa yksilön itsetuntoon, jaksamiseen ja hyvinvointiin (Vilkkä, 2011, Woods ym. 2009). Työpaikalla tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään tulisi aina puuttua, jotta tilanteisiin voidaan reagoida jo ennaltaehkäisemisen muodossa. Seksuaalinen häirintä voi vaikuttaa työilmapiiriin ja samalla työhyvinvointiin (Vilkkä, 2011).

3.2 Seksuaalinen häirintä laissa

Laki kieltää seksuaalisen häirinnän. Jokaisella on oikeus elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Seksuaalisella häirinnällä rikotaan tätä jokaisen ihmisen perusoikeutta (Granskog ym. 2018). Yleisesti on ajateltu, että on naisen vastuulla suojella omaa seksuaalista koskemattomuuttaan. Uhrina näin ollen koetaan syyllisyyttä ja häpeää sekä tunnetta siitä, että ympäristö ajattelee heidän olleen halukkaita osallistujia. (Vilkkä, 2011, s. 25). Suomen laissa seksuaalinen häirintä on asianomistajarikos, sillä se on tasa-arvolain (1986/609) vastainen teko (Finlex, 2023). Asianomistajarikoksella tarkoitetaan sitä, että häirityn vastuulla on nostaa kanne häiritsijää vastaan (Vilkkä, 2011, s. 25; Silver, 2020). Häirintää on vaikeaa saada poliisin tutkintaan, sillä se usein se mielletään huonotapaisuudeksi. Häirintämääritelmä ei ole yhdenmukainen rikoslain kanssa, jonka vuoksi se

usein peittyä muunlaisten tekojen varjoon. (Vilkka, 2011, s. 26). Seksuaalista häirintää ei voida määritellä rikokseksi, jos teko ei kiihota tekijää tai tekijä ei saa siitä seksuaalista tyydytystä. Tämän vuoksi laki on hyvin ongelmallinen, sillä tekijän seksuaalista kiihottumista tai tyydytystä voi olla hyvin haastavaa todistaa (Vilkka, 2011, s. 27). Usein seksuaalisen häirinnän kokemukset iskostuvat muiden rikosnimikkeiden alle ja seksuaalinen häirintä määritellään kunnianloukkaukseksi, seksuaalirikoksen sijaan. Esimerkiksi kunnianloukkauksena nähdään tilanne, jossa asianomaisena toimivan henkilön kasvot on liitetty seksuaalissävytteisen kuvan yhteyteen. (Vilkka, 2011).

Koulumaailma on poikkeuksellinen ympäristö seksuaalisen häirinnän ilmenemiselle, sillä seksuaalinen häirintä tapahtuu usein alaikäisten kesken tai alaikäisen oppilaan ja opettajan välillä (Vilkka, 2011, s. 40). Tasa-arvolaissa kielletään seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä oppilaitoksissa (Tasa-arvovaltuutettu, 2019). Häirintää kokeneen on ilmoitettava häirinnästä vastuulliselle edustajalle, koulumaailmassa rehtorille, jonka jälkeen oppilaitos on velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin häirinnän poistamiseksi (Granskog ym., 2018). Kouluilla ja oppilaitoksilla on velvollisuus kehittää toimintaansa suunnitelmallisesti tasa-arvoa edistäen (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Tähän lukeutuu seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen (Granskog ym., 2018). Jos oppilaitos ei ryhdy toimiin estääkseen häirinnän jatkumisen, syyllistyy näin ollen oppilaitos tasa-arvolain nojalla kiellettyyn syrjintään (Granskog ym. 2018). Opetushallituksen laatimassa oppaassa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (2018) suositellaan kouluille ja oppilaitoksille selkeää ohjeistusta seksuaalisesta häirinnästä (Granskog ym. 2018). Ohjeistuksessa tulisi ilmetä se, mitä häirintä on, miten häirinnän kohteeksi joutunut tai häirintää havainnut voi tilanteessa toimia, kenen puoleen tilanteessa tulee kääntyä ja miten oppilaitoksen henkilökunnan tulisi tilanteessa toimia (Granskog ym., 2018). Kouluilta ja oppilaitoksilta ei kuitenkaan vaadita selkeitä ohjeistuksia seksuaalisesta häirinnästä, vaikka tutkimusten mukaan oppilaitoksissa ja kouluissa seksuaalista häirintää ilmenee.

Vuoden 2023 alussa voimaan tullut seksuaalirikoslainsäädäntö vahvistaa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Uudistus yhdenmukaistaa ja selkiyttää rikoslain seksuaalirikoksia koskevaa säätelyä (Finlex, 2023). Seksuaaliseen ahdisteluun voi syyllistyä jatkossa muullakin tavalla, kuin toista koskettelemalla. Toista esittävän kuvan luvattomasta levittämisestä säädettiin rangaistava teko. Säädöksen avulla voidaan puuttua tehokkaammin seksuaalisiin loukkauksiin. (Finlex, 2023). Esimerkiksi joka toisesta henkilöstä oikeudettomasti esittää tai levittää seksuaalissävytteisiä kuvia tai kuvatalenteita siten, että teko loukkaa tämän itsemääräämisoikeutta, on tuomittava seksuaalisen kuvan luvattomasta levittämisestä sakkoon tai vankeuteen (Finlex 7 §, 8.7.2022/723). Uudet linjaukset mahdollistavat luoda lisää keinoja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn.

3.3 Seksuaalisen häirinnän yleisyys

Seksuaalisen häirinnän yleisyyttä voidaan arvioida esimerkiksi kouluterveyskyselyiden ja tasa-arvobarometrien pohjalta. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisee 3–4 vuoden välein tasa-arvobarometrin, joka mittaa muun muassa seksuaalisen häirinnän kokemuksia. Tasa-arvobarometri on julkaistu vuoteen 2024 mennessä kuudesti. Viimeisen tasa-arvobarometri on julkaistu vuonna 2018. Sosiaali- ja terveysministeriön vuoden 2012 tasa-arvobarometriin vastanneista 15–34-vuotiaista naisista 48 prosenttia olivat kokeneet seksuaalista häirintää. Vastaava prosenttiosuus miehillä tutkimuksen mukaan oli 21 prosenttia. Barometrin tulokset osoittivat, että naiset kokevat enemmän seksuaalista häirintää, kuin miehet. (Kianmaa, 2012: s. 64–66). Vuoden 2018 tasa-arvobarometrin mukaan, häirintää eniten ovat kohdanneet alle 35-vuotiaat naiset (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Tilastokeskuksen (2023) mukaan seksuaalista häirintää kokevat eniten nuoret alle 25-vuotiaat naiset (Pietiläinen & Saari, 2023). Viimeisimpien kouluterveyskyselyiden mukaan tytöt kokevat häirintää poikia enemmän (Virrankari & Leemann, 2022).

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä perusopetuksen 8. ja 9. -luokkalaisista tytöistä 32,3 prosenttia ja 8,2 prosenttia pojista oli kokenut seksuaalista häirintää kuluneen 12 kuukauden aikana. Lukiolaistyttöjen kokemaa seksuaalista häirintää ilmeni 33 prosentilla kyselyyn vastanneista, kun taas pojilla osuus oli 5,9 prosenttia. Ammatillisessa oppilaitoksessa 33,7 prosenttia tytöistä ja 6,4 prosenttia pojista oli kokenut seksuaalista häirintää. (Virrankari & Leemann, 2022). UCSD (2019) kansainvälisen tutkimuksen mukaan yli 75 prosenttia naisista ja 35 prosenttia miehistä on kokenut verbaalista seksuaalista häirintää. Työpaikoilla useampi kuin joka kolmas on kokenut seksuaalista häirintää (Pietiläinen & Saari, 2023).

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on suorittanut vuonna 2008 uhrikyselyn opettajille, minkä tarkoituksena oli tutkia opettajiin kohdistuvaa väkivaltaa ja häirintää. Uhrikyselyn mukaan 3 prosenttia kyselyyn vastanneista opettajista on kokenut seksuaalista häirintää. Verkkokatsauksessa todetaan, että uhrikyselyitä tehdään, sillä vain pieni osa häirintätilanteista tulee viranomaisten tietoon ja tilastoihin (Salmi & Kivivuori, 2008). Lukuvuoden 2007–2008 aikana naisopettajiin kohdistui jonkin verran enemmän seksuaalista häirintää kuin miesopettajiin. Miesopettajat kokivat enemmän väkivaltaa ja sen uhkaa. Erityisopettajilla havaittiin olevan noin kolminkertainen riski kohdata häirintää tai väkivaltaa verrattuna muiden oppiaineiden opettajiin. (Salmi & Kivivuori, 2008). Tutkimuksessa ilmeni, että opettajan nuori ikä lisäsi riskiä joutua väkivallan tai uhkailun kohteeksi (Salmi & Kivivuori, 2008).

Sosiaali- ja terveysministeriön (2018) julkaiseman tasa-arvobarometrin mukaan naiset ovat kokeneet seksuaalista häirintää huomattavasti useammin kuin miehet. Seksuaalinen häirintä kohdistuu useimmiten nuoriin naisiin. 38 prosenttia naisista oli kokenut seksuaalista häirintää kahden edellisen vuoden aikana. Alle 35-vuotiaista naisista kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä oli 56 prosentilla. Miehillä vastaavasti 17 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää. (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Verrattaessa vuoden 2012 tasa-arvobarometriin, voidaan todeta seksuaalisen häirinnän kasvaneen lähes 10 prosentilla alle 35-vuotiaiden naisten kohdalla (Kiianmaa, 2012). Häirintäkokemusten kasvu Keski-

Petäjän & Attilan (2018) mukaan voi johtua siitä, että häirintää on koettu aiempaa useammin tai siksi, että häirintä tunnistetaan aiempaa paremmin lisääntyneen julkisen keskustelun johdosta (mm. MeToo - kampanja, 2017). Tasa-arvobarometrin (2018) mukaan loukkaavia kaksimielisiä vitsejä tai härskejä puheita oli kohdannut joka neljäs naisista. Asiattomia vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia huomautuksia oli kokenut joka neljäs tutkimukseen osallistunut. Fyysistä lähentelyä, joka voidaan tulkita fyysiseksi seksuaaliseksi häirinnäksi, oli kokenut 15 prosenttia naisista. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seksuaalista häirintää oli kohdannut 7 % naisista ja 2 % miehistä. Yleisimpinä seksuaalisen häirinnän muotoina tulokset osoittivat loukkaavat kaksimieliset vitsit, härskit puheet, asiattomat vartaloon tai seksuaalisuuteen liittyvät huomautukset. (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Tulokset osoittavat sanallisen seksuaalisen häirinnän olevan yleisin seksuaalisen häirinnän muoto.

3.4 Seksuaaliseen häirintään puuttuminen

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman ja päivittämän TEA (2024) raportin mukaan seksuaalisen häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen toimii peruskouluissa hyvin. Sen mukaan 77 prosentilla tutkimukseen osallistuneista kouluista on kirjattu käytäntö seksuaalisen häirinnän tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen (TEA, 2024). Vuonna 2018 julkaistussa opetushallituksen oppaassa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi todetaan kuitenkin, että koulut kokevat tarvitsevansa tarkempaa ohjeistusta seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen (Granskog ym. 2018). Lukuvuonna 2017–2018 perusopetuksen kouluista 12 prosentilla ei ollut lainkaan yhteistä käytäntöä seksuaalisen häirinnän tunnistamiseen tai siihen puuttumiseen (Granskog ym. 2018). Lukuvuoden 2019 osalta TEA-tiedonkeruun mukaan perusopetuksen kouluista 7 prosentilla puuttui vielä yhteinen käytäntö seksuaalisen häirinnän

tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi (Laitinen ym. 2020). Osalta kouluista puuttuvat toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän kohtaamiseen ja puuttumiseen (Laitinen ym. 2020). Suunnitelmia seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen laadittaessa on tärkeää tiedottaa ongelmasta valtakunnallisena ilmiönä ja sen esiintyvyydestä, sekä siitä, kuinka vakavana ilmiötä pidetään (Granskog ym. 2018).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää luokanopettajaopiskelijoiden ajatuksia seksuaalisen häirinnän ilmiöstä yleisesti koulumaailmassa, sekä heidän omakohtaisia kokemuksiaan oppilaiden toimesta tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Lisäksi tavoitteenamme on saada tietoa siitä, minkälaisia valmiuksia luokanopettajaopiskelijoilla on puuttua seksuaaliseen häirintään. Koimme tämän tutkimusaiheen hyvin tärkeäksi, sillä vastaavanlaisia tutkimuksia ei ole juurikaan tehty, eikä monilla peruskouluilla ole yhteistä käytäntöä seksuaalisen häirinnän tunnistamiseen ja sen ennalta ehkäisyyn (Granskog ym., 2018). Selvitimme kirjallisuuteen pohjautuen, että kyseistä aihetta tästä näkökulmasta on tutkittu melko vähän ja sen vuoksi tätä aihetta on syytä tutkia lisää. Seksuaalista häirintää on tutkittu lukuisista muista näkökulmista, mutta opettajaan kohdistuva seksuaalinen häirintä oppilaiden toimesta nähtiin selkeänä tutkimusaukkona (Puusa & Juuti, 2020, s. 11).

Tutkimuksen tavoitteisiin pyrimme seuraavien tutkimuskysymyksien avulla:

1. Minkälaisena ilmiönä luokanopettajaopiskelijat näkevät seksuaalisen häirinnän yleisesti koulumaailmassa?
2. Minkälaisia omakohtaisia kokemuksia luokanopettajaopiskelijoilla on opettajan työssä kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä?
3. Minkälaisia valmiuksia luokanopettajaopiskelijoilla on toimia tilanteissa, joissa seksuaalista häirintää ilmenee?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska se keskittyy kuvaamaan tiettyä ilmiötä (Puusa & Juuti, 2020, s. 9), joka tässä tutkimuksessa on seksuaalinen häirintä peruskoulussa luokanopettajaopiskelijoiden kokemana. Kvalitatiivisen tutkimuksen päämääränä onkin tutkittavien omien kokemusten ja tulkintojen esiin nostaminen ja tunnustaminen (Valli ym., 2018, s. 19). Kvalitatiivinen tutkimus on tutkimustyyppiltään empiiristä tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 27). Sen tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin, jolloin sitä voidaan kutsua myös ymmärtäväksi tutkimukseksi (Puusa & Juuti, 2020, s. 24; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 21).

Lähestymme tutkimusaihetta fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen avulla, joka pyrkii tulkitsemisen ja ilmiön syvällisen ymmärtämisen lisäksi käsitteellistämään sen merkitystä kokemuksen näkökulmasta (Puusa & Juuti, 2020, s. 10; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 32). Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusperinteen erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että siinä ihminen on tutkimuksen kohteena ja tutkijana (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 39). Fenomenologiassa ja siihen liittyvässä hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä keskeinen tutkimuksen lähtökohta onkin ihmisen subjektiivinen kokemus, eikä häntä voida tarkastella irrallisena suhteestaan maailmaan (Aaltola & Valli, 2005, s. 26; Metsämuuronen, 2006; Puusa & Juuti, 2020, s. 287). Tutkimuksemme epistemologia on kokemuksellista ja subjektiivista (Puusa & Juuti, 2020, s. 34). Tutkimuksessa keskitytään myös merkityksiin, joita hermeneuttisen tieteenperinteen mukaan pyrimme tulkitsemaan ja ymmärtämään (Puusa & Juuti, 2020, s. 70). Tulkinnalla tarkoitetaan tutkittavien elämismaailman ja heidän sille antamien merkitysten uudelleen muotoilemista. Kun taas ymmärtämisellä tarkoitetaan hermeneuttisen perinteen mukaan sitä,

että tutkimus kootaan kehämäisesti kokonaisuudeksi, lähtien liikkeelle yksittäisistä lähtökohdista ja palaten niihin takaisin oivaltamisen ja uudelleen ymmärtämisen kautta. Tällöin aiemmin opittu vaikuttaa uutena omaksuttuun ja toisinpäin. (Puusa & Juuti, 2020, s. 70–71). Tutkimuksessa näin ollen pyrimme tulkitsemaan ja ymmärtämään luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä ja sitä kautta syventämään ymmärrystä ilmiöstä. Ilmiön ymmärtämisen edellytykseksi pyrimme käsitteellistämään ilmiön merkitystä luokanopettajaopiskelijoiden kokemusten näkökulmasta. On kuitenkin mahdotonta päästä toisen ihmisen kokemusmaailmaan sisälle ja samaistua niihin (Puusa & Juuti, 2020, s. 9). Näin ollen yksilön inhimillisten kokemusten merkitykset ovat tutkimuksen kohteena, mitä pyrimme analysoimaan ja tekemään niistä tulkintoja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 40). Tarkoituksena on tehdä ennalta tunnettu tiedetyksi kokemusten merkitysten käsitteellistämisen avulla (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 41).

Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä kokemuksen, merkityksen lisäksi myös yhteisöllisyyden käsitteet (Aaltola & Valli, 2005, s. 26; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34). Fenomenologian peruslähtökohtana onkin merkityksellisyys, jota tulkitaan oletuksella, että ihmisten toiminta on suurelta osin intentionaalista, tarkoitusperäistä ja ihmisen suhde todellisuuteen sisältää merkityksen aspektin (Aaltola & Valli, 2005, s. 28; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34). Merkityksellisyyteen voidaan sisällyttää ajatus, että ihminen on yhteisöllinen. Ihminen kasvaa ja kasvatetaan osaksi yhteisöä, jonka kautta luodaan merkityksiä omaan todellisuuteen (Aaltola & Valli, 2005, s. 28; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 34). Tämän tutkimuksen kannalta voidaan todeta, että seksuaalisen häirinnän ilmiö itsessään on yhteisön ja yhteiskuntarakenteiden luonnos, jota jokainen yksilö tulkitsee oman kokemusmaailmansa mukaisesti. Lähtökohta aiheen tarkasteluun on konstruktionistinen, sillä jokaiselle yksilölle kokemukset näyttäytyvät erilaisina sosiaalisessa ja vuorovaikutuksellisessa ympäristössä ja nämä sosiaaliset prosessit muovaavat sitä käsitystä, millaisena todellisuus heille näyttäytyy (Kuusela, 2002, s. 50–53).

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui yhteensä kuusi (n=6) luokanopettajaopiskelijaa Keski-Suomesta ja Pirkanmaalta. Tutkittavat olivat iältään alle 30-vuotiaita naisia, kuitenkin yli 20-vuotiaita. Tutkittavilla oli työkokemusta joko opetusharjoittelusta, sijaisuuksista tai pidemmistä määräaikaisista työsuhteista. Työkokemusta haastateltavilla oli vaihtelevasti alle vuodesta yli viiteen vuoteen. Tutkimukseen osallistuvat olivat työskennelleet joko luokanopettajina, luokanopettajina erityisopettajan pätevyydellä, koulunkäynnin ohjaajina tai aineenopettajina.

Tutkimukseen valikoituivat juuri sellaiset luokanopettajaopiskelijat, joilla oli omakohtaisia kokemuksia oppilailta opettajaan kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Tutkimuksen kannalta oli tärkeää selvittää kokemuksia, koska ne ovat merkityksellisiä tämän ilmiön tutkimisen kannalta. Painotus seksuaalisen häirinnän kokemuksista tuotiin ilmi jo pyynnössä osallistua tutkimukseen.

Pyynnön osallistua tutkimukseen lähetimme sähköpostin välityksellä kaikille Jyväskylän yliopistossa kasvatustieteitä opiskeleville tammikuussa 2024. Koska saimme alkuun vain muutamia yhteydenottoja, laitoimme vielä muistutusviestin samoille henkilöille tutkimukseen osallistumisesta. Hyödynsimme lisäksi myös sosiaalisen median alustoista Instagramia ja Facebookin Alakoulun Aarreaitta -ryhmää, joihin julkaisimme pyynnön osallistua tutkimukseen ja ottamaan meihin yhteyttä, jos kiinnostusta tutkimukseen osallistumiseen löytyy. Sähköposti ja sosiaalisen median kanavat toimivat luontevina kanavina etsiä tutkimukseen osallistujia (Valli ym., 2018, s. 31). Koimme tehokkaaksi keinoksi myös hyödyntää jo olemassa olevia kontakteja tutkittavien löytämiseksi, niin sanotulla lumipallotekniikalla (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 86). Tutkimukseen osallistuvilta pyydettiin vinkkejä muista soveltuvista osanottajista. Muutaman viikon aikana saimme yhteydenottoja, niin aikaisempien kontaktien kautta kuin sosiaalisen median kanavilta, joista kuusi

lopulta päätyivät tutkimukseen osallistumiseen ja yksilöhaastatteluun asti. Tällä tavoin saimme tarkoituksenmukaisen joukon luokanopettajaopiskelijoita tutkittaviksi.

Jo pyynnössä osallistua tutkimukseen, toimme esiin sen, että tutkimusaineistoa analysoidaan täysin anonymisti, eikä tutkittavia voida yhdistää tutkimustuloksiin millään tavalla. Joka on etenkin arkaluonteisten tietojen keräämisessä tärkeää tuoda ilmi (Valli ym., 2018, s. 31). Muutimme tutkimukseen osallistujien nimet heti aineistonkeruun yhteydessä, jolloin tutkittaville keksittiin tunnistekoodit. Tutkimukseen osallistujat pseudonymisoitiin eli heille keksittiin tunnistekoodit (Tietosuojavaltuutettu), kuten esimerkiksi H1 eli haastateltava nro 1. Pseudonymisoidut tunnistekoodit ovat H1-H6 (H1 = haastateltava numero 1, H2 = haastateltava numero 2, H3 = haastateltava numero 3, H4 = haastateltava numero 4, H5 = haastateltava numero 5 ja H6 = haastateltava numero 6). Kuitenkaan haastatteluiden järjestyksessä ensimmäinen haastateltava ei esiinny koodilla H1, vaan järjestys on sekoitettu. Tulokset -osiossa puhumme haastateltavista tunnistekoodien mukaisesti, emme haastattelujärjestyksen mukaisesti.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin helmi-maaliskuussa 2024 yksilöityinä Zoom -haastatteluina. Haastattelut järjestettiin haastateltaville sopivina ajankohtina Jyväskylän yliopiston Zoom -alustalla tietoturvasyistä. Yksilöhaastatteluille varattiin aikaa noin tunnin verran. Aineistonkeruu menetelmiksi valikoituivat yksilöhaastattelut, jotka toteutimme puolistrukturoituina teemahaastatteluina, jotta haastateltavien omat kokemukset ja ajatukset käsiteltävästä ilmiöstä tulisivat mahdollisimman kokonaisvaltaisesti esille (Metsämuuronen, 2008, s. 41). Haastattelujen tavoitteena oli saada yksityiskohtainen kuvaus seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä luokanopettajaopiskelijoiden näkemysten mukaan.

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu mahdollistaa haastateltavan omien näkemysten esiin tuomisen mahdollisimman vapaasti, koska haastateltava toimii tällöin aktiivisena osapuolena (Puusa & Juuti, 2020). Tutkimuksessa hyödynnetty puolistrukturoitu haastattelu toimii strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastossa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 88). Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan puolistrukturoidulle haastattelulle luonteenomaista onkin se, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Ruusuvaara & Tiittula, 2005, s. 11). Strukturoidussa haastattelussa tutkija laatii kysymykset etukäteen teoriaan pohjautuen (Puusa & Juuti, 2020, s. 106).

Päädymme valitsemaan haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi myös siksi, koska haastateltaviksi voidaan valita henkilöitä, joilla etukäteen tiedetään olevan kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Kyse on tarkoituksenmukaisesta, harkinnanvaraisesta tutkimusjoukosta, jota tässä tutkimuksessa käytimme. (Puusa & Juuti, s. 101; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 74). Puolistrukturoitu haastattelu sopii hyvin käytettäväksi myös tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet, joita tässä tutkimuksessa erityisesti tarkastelemme. Sekä silloin, kun halutaan kadon jäävän mahdollisimman pieneksi. (Metsämuuronen, 2008, s. 39–41).

Puolistrukturoidun haastattelun etuna voidaan pitää myös sitä, että tutkija saa kaikilta haastateltavilta näkemykset tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin kunkin haastateltavan itse sanoittamana (Puusa & Juuti, 2020, s. 106). Perustelemme haastattelun valintaa aineenkeruumenetelmänä myös sillä, että tutkijalla on sen aikana mahdollisuus kysyä haastateltavalta tarkentavia kysymyksiä (Puusa & Juuti, 2020, s. 102; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 73). Näin ollen pystyimme jo haastattelun aikana pyytämään haastateltavaa tarkentamaan tai selventämään jotain tiettyä asiaa, kuten kysymällä, missä kontekstissa seksuaalinen häirintä on tarkalleen ottaen tapahtunut.

Lähetimme tutkittaville ennen haastattelua haastattelurungon* (liite 1) luettavaksi, jolloin haastatteluun oli mahdollista valmistautua ennakoon. Lähetimme haastattelurungon siksi, että pyrimme saamaan mahdollisimman

laajasti tutkittavilta kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusaiheen arkuuden ja luotettavuuden kannalta näimme kyseisen toimintatavan perustelluksi. Myös Puusan ja Juutin (2020, s. 102) mukaan on perusteltua antaa haastattelun aiheet tai valmiit haastattelukysymykset haastateltaville tarkasteltaviksi, jotta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta ja kokonaisvaltainen kuva ilmiöstä. (Puusa & Juuti, 2020, s. 102; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 73). Lisäksi on eettisesti perusteltua kertoa tutkittavalle mitä aihetta haastattelu koskee, jolloin välttyään myös siltä, ettei tutkittava lupaudu tutkimukseen, joiden sisällöstä hän ei tarkalleen tiedä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 73).

Toteutimme haastattelut tietoturvalisista syistä Jyväskylän Yliopiston Zoom -verkkokokoustyökalua hyödyntäen. Haastattelujen taltioinnin kannalta pidimme tätä luotettavimpana tapana. Tutkimukseen osallistujilla oli näin ollen myös mahdollista osallistua haastatteluun kodista tai toiselta paikkakunnalta käsin, jolloin yhteisen tapaamisen järjestäminen saatiin sovittua mahdollisimman helposti. Tallensimme haastattelut Zoom tallennuksen avulla, jolloin haastattelut pystyttiin taltioimaan yliopiston U-asemalle ja suojaamaan ne salasanalla varmennetun Cryptomator -palvelimen avulla. Tällä tavoin säilytimme aineistoa luotettavassa ja salasanalla suojatussa paikassa, tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi. Henkilötietoja käsittelevien aineistojen taltiointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Jyväskylän yliopisto, 2024). Pidimme huolen siitä, että ketään ei ole samassa tilassa haastattelujen aikana, eikä täten muut ulkopuoliset henkilöt pystyneet kuulemaan haastattelua. Haastatteluita kuunnellessa ja litteroidessa pidimme huolen myös siitä, että aineistoa käsitellään ja litteroidaan täysin suljetussa tilassa.

Haastattelujen arkuuden vuoksi käytimme aikaa turvallisen ilmapiirin luomiseen ennen haastattelun aloittamista. Kyselimme alkuun tutkittavalta muun muassa kuulumisia ja kuinka opinnot heillä sujuvat. Näin pyrimme luomaan keskustelevalle ilmapiirin, jossa haastateltava uskaltaa puhua avoimesti. Haastattelutilanteessa tutkijan tulisi kyetä luomaan luottamuksellinen ilmapiiri (Puusa & Juuti, 2020, s. 103). Haastattelun alettua varmistimme jokaiselta

tutkimukseen osallistuvalla suostumuksen haastatteluun ja varmistimme, että he ovat perehtyneet tutkimustiedotteeseen ja tietosuojailmoitukseen. Kerroimme tutkittaville erikseen siitä, että haastattelut videoidaan aineiston litteroinnin, keruun ja analysoinnin vuoksi, eikä niitä käytetä muihin tarkoituksiin. Haastatteluiden tallentamisen lisäksi tutkija voi tehdä muistiinpanoja esimerkiksi haastattelun aikana vallinneesta tunnelmasta, ilmeistä ja eleistä tai tauoista (Puusa & Juuti, 2020, s. 106). Näitä emme kuitenkaan nähneet tarpeellisiksi, sillä haastattelut tallennettiin jokaisen haastateltavan osalta videokuva päällä. Tutkija voi vielä analysointivaiheessa palata haastattelutilanteeseen varmistuakseen, että hänen tekemänsä tulkinta on oikeansuuntainen (Puusa & Juuti, 2020, s. 105). Haastattelujen tallentaminen antaa mahdollisuuden palata haastattelutilanteeseen uudestaan, jolloin nauhoitus auttaa analyysivaiheessa tehtävien tulkintojen tarkastamisessa (Ruusuvoori & Tiittula, 2005, s. 14).

Kerroimme tutkittaville haastatteluaineiston asianmukaisesta säilyttämisestä, sekä aineiston tuhoamisesta tutkimuksen valmistuttua. Annoimme jokaiselle tutkittavalle mahdollisuuden osallistua haastatteluun ilman videokuvaa. Tutkijan tulee ottaa huomioon, että tutkittava voi jännittää haastattelutilannetta tai arastella tallenteiden käyttöä (Puusa & Juuti, 2020, s. 103). Ilmaisimme myös sen, että tutkittavilla on mahdollisuus ilmoittaa, jos hän haluaa jättää jonkun sanomansa pois tutkimuksesta jälkikäteen. Pyrimme mahdollisimman selkeällä viestinnällä ilmaisemaan tutkimuksen luotettavuudesta, koska se on tärkeää haastattelututkimuksessa (Puusa & Juuti, 2020, s. 103).

Tutkimuksen aran aiheen vuoksi haastateltavia oli hyvin hankala löytää. Omakohtaisten kokemusten kertominen arkojen aiheiden ympärillä vaatiikin rohkeutta tutkittavilta. Tutkimuksen perusedellytyksenä oli omakohtainen kokemus seksuaalisesta häirinnästä oppilaan toimesta, joka itsessään rajaa tutkimukseen sopivien henkilöiden määrää huomattavasti. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä tilastollisiin yleistyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 74, s. 98). Laadullisessa tutkimuksessa valitaan harkinnanvaraisesti

mukaan pieni määrä tapauksia (Puusa & Juuti, 2020, s. 83; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.). Tässä tutkimuksessa tutkittavia valittiin harkinnanvaraisesti kuusi (n=6). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. (Puusa & Juuti, 2020, s. 83; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Tällöin tutkittavien valinnan ei pidä olla satunnaista, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Puusa & Juuti, 2020, s. 55; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Keskeisintä on perustella, miksi tutkimusjoukko on valittu ja millä perusteella juuri sitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena (Puusa & Juuti, 2020, s. 83). Tutkimukseen osallistujat saivat itse määritellä kokemuksensa laadun. Pyynnössä osallistua tutkimukseen emme avanneet seksuaalisen häirinnän käsitettä, vaan se oli tutkimukseen osallistuvien itse määritettävissä. Tutkimusjoukko lopulta valikoitui sillä perusteella, että osallistujalla oli kokemus seksuaalisesta häirinnästä oppilaan toimesta ja hän opiskeli luokanopettajaksi. Tutkittavat kokivat aiheen itselleen merkityksellisiksi ja se näkyi osasyynä tutkimukseen osallistumiselle.

Litteroitua aineistoa kertyi 43 sivun verran. Yksi tapa ratkaista aineiston riittävyys on puhua saturaatiosta eli kylläntymisestä (Eskola & Suoranta, 1996, s. 35). Aineiston riittävyyden kannalta saturaatio eli kylläntyminen sopii tutkimukseen osittain, mutta ei kuvaa täysin aineiston riittävyyden perustaa. Saturaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistamaan itseään, eikä tutkittavat tuota tutkimuksen kannalta mitään uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99). Tässä tutkimuksessa tutkittiin luokanopettajan omakohtaisia kokemuksia, jonka vuoksi on haasteellista todeta, ettei tutkittavat tuota enää mitään uutta tietoa tutkimukselle. Saturaatio ei kaikkiin laadullisiin tutkimuksiin sovi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 100). Tieteellisyyden kriteeri ei ole määrä vaan laatu, jolloin laadullisen tutkimuksen tapauksessa olennaista on tutkijan kyky tulkita valittuja tapauksia ja tehdä niistä käsitteellisiä yleistyksiä (Puusa & Juuti, 2020, s. 83).

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin tavoitteena on tulkita, kuvailla ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä (Puusa & Juuti, 2020, s. 141). Aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Sillä tarkoitetaan nähtyjen, kuultujen, sekä kirjoitettujen sisältöjen analysointia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 78, s. 103). Sisällönanalyysillä kerätty aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätöksiä varten (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Sisällönanalyysissä voidaan käyttää aineistolähtöistä eli induktiivista lähestymistapaa (Elo ym., 2022, s. 218), tällöin aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkitsemiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 91).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi valikoitui analyysimenetelmäksi tähän tutkimukseen, koska tutkimustulokset kerätään aineiston pohjalta. Jolloin aikaisemmilla havainnoilla, teorioilla ja tiedolla ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108). Ongelmallista on, jos tutkijalla on hyvin voimakas ennako-oletus tutkimustuloksesta (Metsämuuronen, 2008, s. 47; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109), joten olemme pyrkineet siihen, etteivät subjektiiviset ennakkokäsityksemme ilmiöstä muuta aineistoa, jota olemme analysoimassa. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jolloin analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Tällöin analyysiyksiköt eivät myöskään ole etukäteen sovittuja. (Patton, 2015; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108).

Ennen varsinaista aineiston analysointia, kuuntelimme tallennetut haastattelut ja muutimme aineiston sellaiseen muotoon, että analysointi on mahdollista. Suoritimme aineiston litteroinnin, jonka tarkoituksena oli saada puhuttu aineisto kirjalliseen tekstimuotoon (Elo ym., 2022, s. 219). Haastattelut litteroitiin Microsoft Word -tiedostoiksi, jolloin ne kirjoitettiin auki puhtaaksi (Metsämuuronen, 2008, s. 48). Huolellinen litteroiminen on tärkeä osa kokonaisuuden hahmottamista ja analyysin luotettavan etenemisen

varmistamisessa (Elo ym., 2022, s. 219). Litteroinnin jälkeen litteroitu data luettiin useampaan kertaan läpi ja dataan perehdyttiin kattavasti. Perehdyimme kerättyyn aineistoon ensin itsenäisesti ja sen jälkeen yhteisesti, jotta tekstistä saataisiin kerättyä mahdollisimman laadukasta dataa aineiston analyysia varten. Hyödynsimme tutkijatriangulaatiota tutkimusaineiston hankinnassa ja aineiston analysoinnissa. Siinä ajatuksena on hyödyntää kahden tutkijan moninäkökulmaisuuutta ja sillä tavoin lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja rikastaa tutkimusaineistoa. (Patton, 2015; Tuomi & Sarajärvi 2002, s. 141–142) Tämä antoi kokonaiskuvan aineistosta ja helpotti analysoimista. Tutkijatriangulaation voidaan nähdä rikastuttavana tekijänä tutkimukselle, sillä toisen tutkijan ajatukset, näkökulmat ja tuki voivat olla tutkimuksen etenemistä edistäviä asioita. (Jokinen & Juhila, 2002; Patton, 2015). Varmistimme vielä, että aineisto vastaa tutkimuskysymyksiimme (Elo ym., 2022 s. 219). Aineisto vastasi tutkimuskysymyksiimme, joten niitä ei ollut tarvetta muuttaa eikä tarkentaa.

Aineistolähtöinen analyysi lähtee liikkeelle kerätyn aineiston pelkistämisestä, joten karsimme tutkimuksen kannalta aineistosta kaiken epäolennaisen tiedon pois. Pelkistimme aukikirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksiensä kannalta olennaiset ilmaisut. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114). Otimme myös ylimääräiset täytesanat pois ja puhekieliset ilmaukset muokkasimme kirjakielen ilmauksiksi. Pelkistyksessä kiinnitimme huomiota siihen, ettei haastateltavien kuvaama sisältö muutu, emmekä tehneet niistä omaa tulkintaa. (Elo ym., 2022, s. 220; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 90).

Seuraavaksi aineisto värikoodattiin, jolloin jäsentelimme pelkistettyjä ilmauksia merkinnöin ja alleviivauksin erivärisillä kynillä (Elo ym., 2022, s. 220; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114). Alleviivasimme aineistosta punaisella värillä ne ilmaisut, jotka kuvasivat luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä seksuaalisesta häirinnästä koulumaailmassa. Keltaisella värillä alleviivasimme ne ilmaisut, joista tuli ilmi luokanopettajaopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä oppilaiden toimesta. Vihreällä värillä alleviivasimme ne ilmaisut, joista ilmeni luokanopettajaopiskelijoiden kokemia valmiuksia toimia tilanteissa, joissa he kohtaavat seksuaalista häirintää opettajan

roolissa oppilaan toimesta sekä toiveet valmiuksien suhteen. Alleviivauksen jälkeen listasimme kaikki pelkistetyt ilmaukset allekkain (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114).

Listauksen jälkeen lähdimme etsimään pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia (Elo ym., 2022, s. 220; Patton, 2015). Seuraavaksi ryhmittelimme samankaltaisuudet ja eroavaisuudet omiin alakategorioihin eli alaluokkiin, jotka syntyivät aineiston pohjalta (Elo ym., 2022, s. 220; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114). Aineistolähtöisessä analyysissä tutkija tuottaakin luokittelun itse aineistoon perustuen (Elo ym. 2022), jolloin luokille annetaan sisältöä tarkoin ja konkreettisesti kuvaava nimi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla alaluokat nimesimme seuraavasti: kommentointi, viestien lähettely, opettajan kuvaaminen, eleet, ilmeet ja katseet, piilossa tapahtuva ilmiö, fyysinen häirintä. Seuraavaksi vertailimme muodostettuja alaluokkia keskenään ja yhdistämällä samansisältöiset alaluokat keskenään ryhmiksi eli pääluokiksi (Elo ym., 2022, s. 220; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 114), jotka nimesimme seuraavasti: sanallinen, sanaton ja fyysinen. Yhdistelevää luokittelua eli abstrahointia jatkoimme niin pitkälle, kuin se oli tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta relevanttia (Elo ym., 2022, s. 220). (Liite 1)

Taulukko 1. Esimerkki aineistolähtöisestä analyysistä (Tutkimuskysymys 1)

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
<p>”Tämmösiä seksuaalissävytteisiä kommentteja tai sitten ihan niinku yleisesti tämmösessä niinku seksuaalisessa ahdistelumielessä kommentoi.” (H1)</p> <p>”Esimerkiks vaikka ulkonäköä kommentoi niin, että sitten se on tämmöst vähän niinku jopa solvaavaa” (H4)</p>	<p>Komentointia seksuaalisessa ahdistelumielessä</p> <p>Oppilaat laittavat viestiä Instagramissa tai Snapchatissa</p>	<p>Komentointi</p> <p>Viestien lähettely</p>	Sanallinen

<p>“Paljon semmosta huutelua ja kommentointia” (H6)</p> <p>“Eniten sanallista etenkin työkavereiden toimesta voi tulla tai oppilaiden toimesta” (H5)</p> <p>“No varmaan liittyy tosi vahvasti silleen kehojen kommentointiin.” (H2)</p>			
<p>“Kuvanmuokkausta, että haetaan opettajan kasvoista jostain kuvaa ja liitetään se sitten ihan toiseen yhteyteen.” (H4)</p> <p>“Vaikka just jonkun takapuolen zoomaamista, kun opettaja kävelee käytävällä” (H4)</p> <p>“Ehkä myöskin kuvien ottamista aika paljon videointia.” (H6)</p> <p>“Ihan katseita tai mulkoilua tai sellasta niinku tuijottelua.” (H4)</p> <p>“Keksitään joku insidejuttu luokan oppilaiden välillä ja sitten se liittyy siihen opettajaan jollain seksuaalisella tavalla ja sitten sitä huudellaan.” (H3)</p>	<p>Kuvanmuokkaus, opettajan kasvoista kuva, joka liitetään täysin toiseen yhteyteen (H4)</p> <p>Kuvien ottamista ja videointia</p> <p>Kasteet, tuijottelu ja mulkoilu</p> <p>Piilossa tapahtuva ryhmäilmiö</p>	<p>Opettajan kuvaaminen</p> <p>Eleet, ilmeet ja katset</p> <p>Piilossa tapahtuva ilmiö</p>	<p>Sanaton</p>
<p>“Fyysistä jonkun verran voi olla.” (H1)</p> <p>“Voi olla myös fyysistä.” (H4)</p> <p>“Vaikka fyysisen koskemattomuuden rikkomista, koskettamista.” (H4)</p>	<p>Fyysisen koskemattomuuden rikkominen</p>	<p>Fyysinen häirintä</p>	<p>Fyysinen</p>

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla alaluokat nimesimme seuraavalla tavalla: Huorittelu ja muu nimittely, Ilmein ja elein tapahtuva häirintä, kehon kommentointi, henkilökohtaisen elämän utelu, opettajalle seksuaalisen teon

ehdottaminen, kuvan liittäminen sosiaalisessa mediassa, fyysisen koskemattomuuden rikkominen ja opettajan kuvaaminen. Näiden alaluokkien pohjalta muodostimme pääluokat: nimittely, ilmeet ja eleet, kommentointi, henkilökohtaisen elämän utelu, seksuaalisen teon ehdottaminen, kuvanmuokkaus, fyysinen häirintä ja kuvaaminen. (Liite 2)

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla alaluokat nimesimme seuraavasti: Hyvät valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään, ei valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään ja muualta saadut valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään. Alaluokkien pohjalta muodostimme yksinkertaistetut pääluokat: Hyvät valmiudet, ei valmiuksia, muut valmiudet. (Liite 3)

5.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessa olemme vastuussa kaikista eettisistä ratkaisuista, joita tutkimusprosessin aikana olemme tehneet. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 150), jota noudatimme läpi tutkimusprosessin. Tutkimuksen etiikasta ja sen ohjenuorista Suomessa määrää tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Totuuden etsiminen ja luotettavuutta korostavat normit ohjaavat tutkijaa noudattamaan tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja esittämään luotettavia tuloksia, jotka ovat tiedeyhteisön tarkastettavissa (Kuula-Luumi, 2006). Tutkimusetiikka painottuu aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviin kysymyksiin, tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia koskeviin kysymyksiin, sekä tiedeyhteisön sisällä vallitseviin käytäntöihin (Kuula, 2006; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkijoina olemme itse vastuussa tutkimuksemme eettisyydestä, vaikka tutkimusetiikka muodostuukin yhteisesti sovituista periaatteista ja tavoista. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on listannut hyvän tieteellisen käytännön ohjeet, jotka pitävät sisällään rehellisyyden, eettisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden tutkimustyötä tehdessä, avoimuuden, tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten

noudattamisen, tutkimusryhmän jäsenten oikeudet, tekijyyttä koskevat periaatteet, vastuut ja velvollisuudet, sekä tietosuojan huomioimisen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023).

Luottamuksellisuuden takaamiseksi olemme pyrkineet kuvaamaan tutkimuksessa yksityiskohtaisesti ja tarkasti jokaisen tehdyn tutkimusvaiheen. Välttämätöntä onkin tutkimuksen yksityiskohtainen kuvaaminen, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja tuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018; (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkimusvaiheiden avaaminen mahdollisimman tarkasti mahdollistaa myös tutkimuksen toistettavuuden. Tutkimusaineistossa tärkeää on noudattaa tiedeyhteisön normeja, jotta aineisto nähdään luotettavana ja sitä voidaan hyödyntää tarvittaessa jatkotutkimuksessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tässä tutkimuksessa aineistoa ei kuitenkaan voida julkaista henkilötietojen turvaamiseksi. Myös aineiston keruussa ja purkamisessa on tärkeää noudattaa erityistä tarkkuutta, jotta tulokset eivät vääristy. Tiedon luotettavuutta ja tarkistettavuutta edeltää tutkimusaineiston keruu, käsittely ja asianmukainen arkistointi (Kuula-Luumi, 2006; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkimusta kahdella tutkijalla toteuttaessa olemme kiinnittäneet erityistä huomiota aineiston tarkkaan perehtymiseen ensin itsenäisesti ja sitten yhdessä, jotta aineistosta saadaan kerättyä mahdollisimman tarkasti kaikki tutkimukselle olennainen aineiston luotettavuuden takaamiseksi, tutkijatriangulaatiota hyödyntäen.

Tutkimuksen on oltava avoin, totuudenmukainen ja kriittinen (Kuula-Luumi, 2006 s. 29; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Väitteiden on oltava perusteltu tieteellisesti ja niiden on oltava julkisia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tässä tutkimuksessa olemme pyrkineet tarkastelemaan aihetta kriittisesti aiempaa tutkimustietoa hyödyntäen, jotta tulokset olisivat mahdollisimman totuudenmukaisia ja niistä ilmeisi haastateltavien kokemukset ilman tuloksia väärentäviä johtopäätelmiä. Hyödynnämme tutkimuksessa muiden tutkijoiden tekemää pohjatyötä aiheesta ja viittaamme kaikkiin tutkimuksiin asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkimus on toteutettu ymmärrettävällä kielellä. Olemme pyrkineet

kunnioittamaan muiden tutkijoiden tekemää työtä ja tutkimuksiin verrattaessa on oltava asianmukainen, vaikka tutkimustulokset eroavat toisistaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023)

Tutkimuksen kohteena olevat henkilöt täytyy saada puhumaan avoimesti omista aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan. Tämä edellyttää, että tutkija on neutraalissa asemassa ja esiintyy luotettavana, sekä luontevana tutkimusasetelmasta huolimatta. Tutkijalta vaaditaan hyviä sosiaalisia taitoja, jotta tutkimukseen osallistuvat henkilöt puhuvat heille merkityksellisistä ja aroiksi koetuista, luottamuksellista tietoa sisältävistä aiheista. (Puusa & Juuti, 2020, s. 13). Tutkija saattaa myös rajoittaa tutkimuksen kehystä ja toteuttamista, sekä sitä mitä hän kysyy tutkimuksen kohteena olevilta henkilöiltä, hänen tulee olla nöyrä, sillä hän ei ymmärrä sitä sosiaalista todellisuutta, jossa tutkimuksen kohteena olevat ihmiset elävät. Ymmärrystä rajoittaa omaksutut teoreettiset käsitteet, jotka ohjaavat tietoisuutta. (Puusa & Juuti, 2020, s. 98). Haastattelun avulla on mahdollista selvittää vain haastateltavan uudelleen muodostettuja käsityksiä, eikä itse asiaa tai ilmiötä. Tutkittavien esille tuomat asiat ovat tutkittavan omaa tulkintaa, joka täytyy pitää erillään itse ilmiöstä, jota tulkitaan. (Puusa & Juuti, 2020, s. 103). Tutkittavalla voi olla taipumus antaa niin sanottuja sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Haastateltava näin ollen antaa vastauksia, joiden hän uskoo noudattavan yleisesti hyväksyttyä linjaa. Haastateltava voi myös arastella tai jännittää tutkimustilannetta tai tallenteiden käyttöä. (Puusa & Juuti, 2020, s. 103).

Tutkittavien ja tutkimuspaikan suojaamisen koimme tutkimuseetiikan ja luotettavuuden kannalta erityisen tärkeäksi (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Valitsimme tutkimukseen hyvin arkaluontoisen aiheen, jonka vuoksi tutkimus sisältää erityisiä henkilötietoja. Erityisiä henkilötietoja sisältävät tutkimusaineistot on suojattava erityisiä menetelmiä hyödyntäen. Ihmisarvoa ilmentävät normit ovat huomioitava aina, kun ihmisiltä kerätään tietoa tutkimustarkoituksiin, tutkimuksesta aiheutuvan vahingon välttämiseksi. (Kuula-Luumi, 2006). Toteutimme haastattelut tietoturvalisistä syistä Jyväskylän yliopiston Zoom -alustaa hyödyntäen. Haastattelut pidimme

Jyväskylän yliopistolla ryhmätyötiloissa, joihin muilla, kuin tutkijoilla ei ollut pääsyä. Tutkijan täytyykin vakuuttaa, että tutkittavalta kerätyt tiedot pysyvät ulkopuolisilta salassa ja niitä käsitellään tietosuojaa kunnioittaen (Puusa & Juuti, 2020 s. 98).

Pseudonymisointi ja litterointi tapahtui suojatussa paikassa, jossa muilla kuin meillä tutkijoilla ei ollut pääsyä. Pseudonymisoinnin tarkoituksena oli suojata tutkimukseen osallistuvien henkilötiedot keksimällä haastateltaville tunnistekoodit, jotka määriteltiin satunnaisesti merkein H1-H6. Koimme tietosuojaperiaatteiden vuoksi tärkeäksi jättää tutkimuksen ulkopuolelle tiedot, joista haastateltava olisi ollut mahdollisesti tunnistettavissa.

Aineiston säilyttäminen ja tuhoaminen huomioitiin tietosuojailmoituksessa. Tutkimuksen aineiston ollessa erityisiä henkilötietoja käsittelevä, ei sitä voida avata lainkaan. Aineisto tuhotaan asianmukaisesti ylikirjoittamisella tutkimuksen valmistuttua, viimeistään kesäkuussa 2024. Aineiston säilyttämisessä huomioitiin tutkittavien henkilötietojen suojaaminen tarkasti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Aineisto tallennettiin yliopiston U-asemalle tietoturvan takaamiseksi. Tiedostot suojattiin U-asemalle tallentamisen lisäksi Cryptomatorilla, joka on salasanalla toimiva suojauspalvelin. Onkin jokaisen tutkijan velvollisuus noudattaa tietosuojalainsäädäntöä, jolla turvataan tutkittavien yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023).

Tutkimuslupaa kysyttiin tutkittavilta yksilöidysti haastattelujen yhteydessä. Jo pyynnössä osallistua tutkimukseen tutkimuksen arkaluontoisuudesta ilmoitettiin. Tutkimukseen osallistuville lähetettiin ennen yksilöhaastatteluja tietosuojalomake ja tiedote tutkimuksesta sähköpostitse. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tietosuojailmoituksessa ja tiedotteessa tuli ilmi tutkimuksen tarkoitus, ketkä tutkimuksen toteuttavat, mitä tietoja tutkittavasta kerätään, kuinka henkilötietoja käsitellään, tutkittavan mahdollisuus jättäytyä tutkimuksesta pois, kuinka kauan tietoja säilytetään, sekä kuinka aineistot tuhotaan tutkimuksen valmistuttua. Tiedotteessa kerroimme tutkimuksen tarkoituksesta, kulusta, hyödyistä ja riskeistä,

luottamuksellisuudesta, sekä vapaaehtoisuudesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkittava sai perehtyä myös haastattelurunkoon ennen tutkimukseen osallistumista. Jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla varmistettiin perehtyneisyys tietosuojailmoitukseen ja tutkimustiedotteeseen, sekä kysyttiin suostumusta ennen haastattelun aloittamista. Suostumus perustui täysin vapaaehtoisuuteen. Tutkittavalle ilmoitettiin avoimesti myös mahdollisuudesta jättäytyä pois tutkimuksesta koko tutkimuksen ajan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Näin ollen otimme tutkimuksen eettisyydessä huomioon tutkittavien tarpeellisen informoinnin. Tärkeimpänä eettisenä periaatteena ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa voidaankin pitää yksityisyyttä, luottamusta ja informointiin perustuvaa suostumusta. Jälkimmäisellä tarkoitetaan sitä, että tutkittavat ovat antaneet suostumuksensa asianmukaisen informaation pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 20).

Haastateltavien kokemukset heijastavat heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan seksuaalisesta häirinnästä. Seksuaalisuuteen liittyvien aiheiden tutkiminen herättää usein eettisiä kysymyksiä, sillä ne koetaan yleisesti arkaluonteisiksi (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 115). Toimimme kuitenkin tutkijoina eettisten periaatteiden mukaisesti, kunnioittaen sekä tiedeyhteisöä että tutkimukseen osallistuvia luokanopettajaopiskelijoita. Kunnioitimme tutkittavien yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta, sekä ihmisarvoa ja muita oikeuksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). On tärkeää ymmärtää, että seksuaalisuuteen liittyvät teemat eivät aina ole häpeällisiä tai arkaluonteisia. Päin vastoin, tutkimuksemme pyrkii tuomaan esiin tutkittavien omat äänet ja kokemukset sekä lisäämään tietoisuutta aiheesta. Näin ollen keskeisenä tavoitteenamme on rohkaista avointa keskustelua seksuaalisen häirinnän ympärillä ilman ennakkoluuloja tai tabuja.

6 TULOKSET

6.1 Seksuaalinen häirintä ilmiönä koulumaailmassa

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme tarkoituksena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden ajatuksia siitä, minkälaisena seksuaalinen häirintä näyttää koulumaailmassa. Aineiston pohjalta tulokset jakautuivat kuuteen pääluokkaan, jotka nimesimme seuraavasti: kommentointi, fyysinen häirintä, viestien lähettely, opettajan kuvaaminen, sanaton häirintä ja piilossa tapahtuva häirintä.

Sanallisesti toteutettu häirintä tunnistettiin seksuaaliseksi häirinnäksi useimmiten ja sitä pidettiin yleisimpänä seksuaalisen häirinnän keinona. Kommentointi vastauksissa näyttöä ulkonäön ja kehon loukkaavana, solvaavana tai ahdistelumielessä toteutettuna sanallisena häirintänä.

Esimerkki 1

“Mä ajattelisin, että varmasti aika paljon semmosta huutelua ja kommentointia.” (H6)

Esimerkki 2

“Varmaan eniten semmosta sanallista, että jotain yksittäisiä kommentteja etenkin semmosessa haukkumamielessä, jotenkin tämmöisissä seksuaalissävytteisiä kommentteja tai sitten tämmösessä ihan niinku yleisessä seksuaalisessa ahdistelumielessä kommentoi.” (H1)

Esimerkki 3

“Varmaan liittyy tosi vahvasti silleen kehojen kommentointiin. Mun on tosi vaikee nähdä, että se olis ainakaan tuol peruskoulun puolella silleen fyysistä. Et nii... varmaan siis hyvin vahvasti painottuu semmoseen verbaaliseen häirintään.” (H2)

Esimerkki 4

“Yläasteen puolella voi olla tämmöstä niinku sosiaalista eli tämmöstä nimittelyä tai ulkonäön kommentointia.” (H4)

Esimerkki 5

“Saatetaan niinku tämmösiin, no esimerkiks vaikka ulkonäköä kommentoida niin että se on tämmöst vähän niinku jopa solvaavaa.” (H4)

Esimerkki 6

“Ehkä eniten sanallista, etenkin työkavereiden toimesta voi tulla tai oppilaiden toimesta. Tänä päivänä varmaan se opettajien tavallaan auktoriteetti on kuitenkin paljon häilyvämpi käsite mitä joskus aiemmin, niin ehkä voi olla oppilailta niinku hämärtyne se raja, että mitä voi sanoa ja miten voi opettajalle puhua.” (H5)

Yksi luokanopettajaopiskelijoista ajatteli seksuaalisen häirinnän näkyvän koulumaailmassa ryhmäilmiönä ja piilossa tapahtuvana.

Esimerkki 7

“Voisin kuvitella, että se olis enemmän sellasta piilossa tapahtuvaa tai jotain tämmöstä niinku ehkä jotain pientä ryhmäilmiön tapaista.” (H3)

Kuudes tutkittava ajatteli seksuaalisen häirinnän näkyvän opettajan kuvaamisena ja elekielellä toteutettuna **sanattomana häirintänä**. Myös neljäs tutkittava mainitsi opettajan kuvaamisen olevan yksi seksuaalisen häirinnän keinoista.

Esimerkki 8

“Ehkä semmosta myöskin kuvien ottamista aika paljon, videointia ja tietysti niinku ihan katseita tai mulkoilua tai sellasta niinku tuijottelua.” (H6)

Esimerkki 9

“Voi olla opettajan kuvaamista, joka on esimerkiks tohon niinku psyykkiseen puoleen aika vahvasti liittyvää, että se voi olla tosi turmelevaakin, jos opettajaa kuvataan. Et vaikka just jonku takapuolen zoomaamista, kun opettaja kävelee käytävällä.” (H4)

Ensimmäisen ja neljännen tutkimukseen osallistuneen haastatteluista ilmeni, että he ajattelevat seksuaalisen häirinnän näkyvän kouluissa myös **fyysisenä seksuaalisena häirintänä**. Toisessa vastauksessa painotettiin sitä, että fyysistä seksuaalista häirintää ei kuitenkaan nähdä yleisimpänä seksuaalisen häirinnän ilmenemismuotona.

Esimerkki 10

“Varmasti jotain fyysistäkin jonkun verran voi olla, mut ehkä enemmän tämmöistä sanallista puheen kautta tuotettua.” (H1)

Esimerkki 11

“Voi olla myös fyysistä se oppilaiden tekemä seksuaalinen häirintä eli vaikka tämmöisen fyysisen koskemattomuuden rikkomista, koskettamista.” (H4)

6.2 Luokanopettajaopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia oppilaiden toimesta tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, joita he ovat työssään kohdanneet oppilaiden toimesta. Aineiston pohjalta seksuaalisen häirinnän kokemukset jakautuivat **nimittelyyn, ilmeisiin ja eleisiin, kommentointiin, henkilökohtaisen elämän uteluun, seksuaalisten tekojen ehdottamiseen, kuvanmuokkaukseen, fyysiseen häirintään ja kuvaamiseen**. Suurin osa seksuaalisen häirinnän kokemuksista painottui kommentointiin. Moni luokanopettajaopiskelijoista painotti vastauksessaan sitä, että heihin ei ole koskaan fyysisesti koskettu häirintämielessä oppilaan toimesta.

Yksi luokanopettajaopiskelija perustelee nuoren naisopettajan roolin, yhteiskunnan sallivan suhtautumisen sekä oppilaiden tunteiden purkauksien olevan osasyynä seksuaalissävytteisten **kommenttien** saamiselle.

Esimerkki 12

“Oppilaat tunnistaa tai niinku on nuori naisopettaja niin sitten ehkä jotenkin niinku jotkut yläkouluikäiset pojat on saattanu sitten niiku siitä jotain tämmösiä niinku seksuaalissävytteisiä kommentteja heittää.” (H1)

Esimerkki 13

“Monessa koulussa ja ehkä se niin tai yleisesti yhteiskunnassa on myös semmoinen niin kun salliva suhtautuminen etenkin että jos nuoriin naisiin että niistä vähän niinku voi heittää tollaista seksuaalissävytteisiä kommenttia” (H1)

Esimerkki 14

“Etenkin kun erkka oppilaiden kanssa työskentelee että jos niin kun suuttuu ja sitten saattaa tulla niinku semmoinen tunteenpurkauksen mukana semmoinen niinkun että ihan haukkuu ja sitten ne haukkumasanat saattaa olla seksuaalissävyytteisiä niinku joku *“huora”* tai joku tällainen.” (H1)

Samainen tutkittava kertoo haastattelussaan myös **ilmeillä ja eleillä toteutetun häirinnän** kokemuksen, jossa yksittäinen oppilas siirretään toiseen opiskelutilaan opiskelemaan erityisopettajan kanssa ja muut oppilaat luovat tilanteesta seksuaalissävyytteisen ja epämiellyttävän.

Esimerkki 15

“Vaikka oon erkkanä toiminut ja sitten hakenut luokasta, vaikka jonkun oppilaan minun kanssa toiseen tilaan opiskelemaan niin sitten muut on ihan silleen *“uu”* ja jotenkin.” (H1)

Tutkittava on kuullut oppilaiden seksuaalissävyytteistä **kommenteista** toisen koulussa työskentelevän opettajan kautta. Hän kertoi tilanteen olleen mielestään hyvin nöyryyttävä.

Esimerkki 16

“Opettaja on tai siis hän oli ohjaajan roolissa, mutta opettaja ammatiltaan, että tuli vaikka mulle jossain opettajanhuoneessa kertomaan, että mitä niin kun seksuaalissävyytteistä oli oppilaat minusta puhunut hänen kuulleen ja siitä sitten aiheutui mulle tosi epämiellyttävä tilanne, kun se kerrotaan opettajanhuoneessa ja okei mä en haluaisi tietää ja en varsinkaan haluisi että nää muut tietää, että mitä musta on puhuttu, että se oli semmonen niinkun tosi tosi ikävä ja koin aika niinkun nöyryyttäväks tilanteeks.” (H1)

Luokanopettajaopiskelija kokee seksuaalisen häirinnän kokemusten vaikuttaneen omaan opettajuuteensa niin, että osaa ja uskaltaa puuttua seksuaaliseen häirintään. Kokemukset ovat tuoneet myös itsevarmuutta.

Esimerkki 17

“No varmasti on tota kuitenkin sitten, kun on huomannut sen, että osaa puuttua näihin tilanteisiin ja uskaltaa puuttua on tuonut semmosta itsevarmuutta.” (H1)

Toiseen haastateltavaan kohdistunut seksuaalinen häirintä on ollut **kehon kommentointiin** painottuvaa. Haastateltava on kokenut kommentoinnin häiritsevänä.

Esimerkki 18

“On kommentoitu jotain tissin kokoo tai tissien kokoo, pyllyn muotoo tai niinku kroppaa ylipäättään.” (H2)

Esimerkki 19

“Semmoinen ällöttävä likainen olo siitä, että sinua kommentoidaan ja kiinnitetään sellaista huomiota, jota sinä et niin kun lähtökohtaisesti halua.” (H2)

Hän kertoo myös nuorena opettajana herkkyydestä joutua oppilaiden **kommentoinnin** kohteeksi.

Esimerkki 20

“Välitunnilla sä oot uudessa koulussa vieraana nuorena aikuisena ja sitten tullaan niinku välitunnin aikana et *“kukas sä oot”* ja sit tulee kommentointii niiku siinä.” (H2)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat tapahtuneet koulunkäynninohjaajan työssä sekä luokanopettajan ja aineenopettajan sijaisena työskennellessä. Häirintää on tapahtunut 6.-9. -luokkalaisten oppilaiden toimesta.

Esimerkki 21

“Tein välillä luokanopen sijaisuuksii ja silloin mä olin työsuhteessa koulunkäynninohjaajana et tein sit niinku välillä ohjaajan tai hyppäsin ohjaajan hommista sit niiku luokanopettajan tai aineenopettajan sijaiseks.” (H2)

Esimerkki 22

“Kutosluokkalaisista sinne ysiluokkalaisiin.” (H2)

Tutkittava kokee seksuaalisen häirinnän kokemusten vaikuttaneen hänen opettajuuteensa niin, että sen tunnistaminen ja siihen puuttuminen on helpompaa kuin aiemmin. Hän kokee myös olonsa varmemmaksi ja oikeutetuksi tuntea pahaa oloa.

Esimerkki 23

“Mä koen, että semmoinen tunnistaminen on ainakin nyt niiku huomattavasti helpompaa ja tavallaan se puuttuminen ja on ehkä sellanen varmempi olo. Et tavallaan et mulla on oikeus tuntea pahaa oloa tuosta kommentista tai teosta ja sellanen et ei niiku et ei semmoista niinku tarvii suvaita yhtään.” (H2)

Kolmas tutkimukseen osallistunut on kokenut seksuaalissävyytteistä **nimittelyä** kuudesluokkalaisilta.

Esimerkki 24

“Kutosluokassa oli semmoinen kolmen pojan porukka, jolla oli selkeesti jotain minua vastaan ja niinku oli tosi haastavaa heidän kanssaan koko ajan ja sitten oli semmosta, että huorittelivat minua ja sanoivat että *“vitun ämmä ja vitun huora.”*” (H3)

Tutkittava kertoi esimerkin oppitunneilla tapahtuneesta häirinnästä **ilmeiden ja eleiden** kautta tuotettuna. Hän kertoo käsimerkeistä, joita hänelle oli näytelty pidemmän aikaa. Haastateltava oli ymmärtänyt käsimerkkien seksuaalissävyytteisen tarkoitusperän vasta myöhemmin.

Esimerkki 25

“Sitten on ollut sellasta, että aluksi ne näytteli mulle hirveästi jotain käsimerkkejä ja mä olin vaan silleen, että en kiinnitä huomiota, etten vaan niinku ruoki sitä käyttäytymistä. Sitten yks kerta, kun sitä oli vähän enemmän yhdellä tunnilla niin erehdyin selvittämään mitä ne käsimerkit tarkoittaa mitä ne näyttää niin ne oli niinku todella seksuaalisia ne käsimerkit. Tyyliin silleen mitäköhän se ykskin tarkoitti jotain, että tyyliin: *sormettaa molempiin ykköseen ja kakkoseen yhtä aikaa* ja sitten se oli jotenkin silleen, että se toinen *kakkonen tulee niinku yllätyksenä sille jolle se tehdään.*” (H3)

Luokanopettajaopiskelija koki tapahtumasarjan todella ahdistavana, jopa shokeeraavana. Hän koki myös joutuneensa naurunalaiseksi.

Esimerkki 26

“Mulle tuli tosi semmoinen iljettävä olo ja niinku ahdistuin siitä tosi paljon ja sitten niinku hyi että se oli jotenki niinku inhottavaa.” (H3)

Esimerkki 27

“Oli ollut tavallaan semmoinen olo, että niinku ollut naurunalaisena, että kun ne on tiennyt mitä ne on tehnyt ja mä en.” (H3)

Hän kertoi tapahtumasarjan vaikuttaneen myös hänen pukeutumiseensa opettajana.

Esimerkki 28

“Tuli semmonen niinku iljettävä itsetietoinen olo, kyllä se niinku vaikutti niinku minuun silleen, että en minä halunnut mihinkään vähänkään tiukkoihin vaatteisiin pukeutua sitten niin kun enää missään tommosissa ja aloin myös miettimään sitä, että miten haluan opettajana pukeutua, että onko se aina se niinku perunasäkin kokoinen villapaita ja niinku löysät farkut, että niinku tuli semmonen inhottava olo sieltä ja edelleenki vaikka tästä on jo niinku monta kuukautta aikaa tästä koko hommasta.” (H3)

Neljäs haastateltavista on kokenut seksuaalista häirintää hänen **kehoonsa kohdistuvan kommentoinnin** muodossa.

Esimerkki 29

“No mä oon työskennellyt yläasteella jonkun verran ja tota siellä mä oon kokenu huutelua, kommentointia esimerkiks vaikka ulkonäöstä, että on saatettu huutaa, että niinku “*Voi mikä...*” voiks mä sanoa?... “*pylly!*”. Että niinku kehon muotoja on kommentoitu ja sitten tosi karkeellakin kielellä on saatettu just käyttää sanaa “*perse*” ja tällästä.” (H4)

Hänen **yksityiselämänsä asioita on udeltu** oppilaiden toimesta, utelu on ollut seksuaalisävytteistä ja kyselemisellä oli toivottu jotakin tiettyä vastausta.

Esimerkki 30

“Utelua tai semmosta kommentointia just siitä, että vaikka kyselty just niinku omasta henkilökohtaisesta elämästä. Just että, että mitä niinku vaikka no ei nyt ihan, että pussailenko poikaystävän kanssa, mutta sellasta että, mitä te teette ja tämmöstä. Joka on siis tullut siltä ikätasolta, että siinä ollaan ihan tiedetty mitä on kysytty.” (H4)

Luokanopettajaopiskelijalla on esimerkki tilanteesta, jossa hän kokee, että hänen koskemattomuuttaan on rikottu oppilaan toimesta **elekieltä** käyttäen.

Esimerkki 31

“Lasken sen koskemattomuuden rikkomiseks, että on ollut tällasia tilanteita, että mä oon ojentanut kynää oppilaalle ja oppilas on alkanut niinku runkata sitä kynää. Ja niinku elekielellä osoittanut, että tämä on niinku minulle kohdistettua.” (H4)

Kysyimme haastateltavalta tarkentavia kysymyksiä siitä, missä tilanteissa tapahtumat ovat tapahtuneet ja minkä ikäisten oppilaiden toimesta, sekä ammattinimikettä tapahtumahetkellä. Haastateltava kertoo ”kynän ojennus” esimerkin tapahtuneen luokkatilanteessa 8. luokkalaisen oppilaan toimesta. Sanallista häirintää hän on kokenut työpäivän päätyttyä ja vapaammissa siirtymissä. Kokemukset häirinnästä painottuvat aineenopettajan sijaisuuksiin.

Esimerkki 32

”Juurikin tämä kynän ojennus esimerkki tapahtui ihan luokassa luokkatilanteessa yhteisopettajuudessa, se oli 8. luokka.” (H4)

Esimerkki 33

”Fyysisestä ulkonäöstä kommentointi tapahtu koulupäivän jälkeen niin että olin kävelemässä bussipysäkillä.” (H4)

Esimerkki 34

”Ne on yleensä vapaampia tilanteita, luokassa on korkeampi kynnys lähteä huutamaan... että ne on yleensä hetkiä kun liikutaan välitunnille tai ruokalaan.” (H4)

Esimerkki 35

”Aineenopettajan sijaisena.” (H4)

Haastateltava jäi jälkikäteen pohtimaan yhteisopettajuudessa tapahtunutta seksuaalista häirintää. Ikäero kollegan kanssa ja uudet kasvot oppilaille saattoivat hänen mukaan olla syynä häirinnälle.

Esimerkki 36

”Todennäköisesti meidän ikäero, mun tuoreus ja niin kun olin uusi kasvo oppilaille niin sekin myös saattoi jollakin tapaa vaikuttaa siihen, että miksi juuri minä olin siinä kohteena.” (H4)

Hän kertoo seksuaalisen häirinnän kokemusten vaikuttaneen hänen työpaikkansa valintaan jonkin verran, minkä vuoksi hän haluaa mieluummin hakeutua töihin alakouluun kuin yläkouluun. Haastateltavan kertoo seksuaalisen häirinnän kokemusten vaikuttaneen hänen omaan opettajuuteensa niin, että seksuaalisuuteen liittyvien teemojen käsitteleminen on

nykyisin laadukkaampaa tietämyksen ja ymmärryksen kasvun myötä. Myös seksuaalisen häirinnän taustalla olevien syiden pohtiminen ja keskusteleminen yhdessä oppilaan kanssa on omien kokemusten myötä kehittynyt.

Esimerkki 37

“Mä työskentelen tällä hetkellä ala-asteella, että ei se oo se ratkaiseva tekijä miksi mä en työskentelisi yläasteella, mutta tällä hetkellä mä koen, että niin kun on toki muitakin syitä, miksi työskentelen ala-asteella, mutta niinku en yhtä lailla kokenut turvallisesti tunnettani yläasteella työskennellessä kuin ala-asteella.” (H4)

Esimerkki 38

“Pystyy myös niinku käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä teemoja paljon niinku laadukkaammin, pedagogisemmin, kehittävämmin, koska niistä teemoista on vähän tietämystä ja ymmärrystä.” (H4)

Esimerkki 39

“Niissä hetkissä, kun kuulee, että joku oppilas vaikka rikkoo toisen koskemattomuutta tai toimii väärin, häirintää harjoittaa toista oppilasta kohtaan, niin silloin ehkä mä pystyn niinkun paremmin pysähtymään sen tilanteen äärelle ja selvittämään sitä asiaa niin, että mä myös niinkun pohdin niitä juurisyytä, että miksi oppilas toimii tällä tavalla. Eikä niin että vaan tavallaan jämähtäisin siihen, että nyt toimit väärin vaan että voidaan myös keskustella näistä asioista ja oppia yhdessä.” (H4)

Viides tutkimukseen osallistuneista kokee puuttumisen tilanteisiin haastavaksi, sillä kokemukset ovat hänen mielestään hyvin häiritsevän tuntuisia.

Esimerkki 40

“On sen verran tullut vastaan tavallaan näitä kokemuksia ja huuteluita sun muita niin nousee paljon semmoista, että en tai siellä on tosi vaikee puuttua, tosi vaikee jotenkin sanottaa omia ajatuksia sun ympärillä, kun se tuntuu tosi häiriintyneeltä ja tosi häiritsevältä.” (H5)

Hän on kokenut seksuaalista häirintää yläkouluikäisiltä oppilailta koulun käytävällä. Oppilas oli **viitannut** puheillaan **seksuaaliseen tekoon**, joka oli kohdistettu tutkimukseen osallistuneelle opettajalle.

Esimerkki 41

“Esimerkiks vähän aikaa sitten kun mä olin välkkävalvojana ja pyysin oppilailta et vois mennä ulos et ei oo sisävalkkä et menkää ulos nii yks mun vanha oppilas käveli siitä mun ohi ja sit sano että *“Sua vois kyllä panna.”* Ja mä vaan katoin sitä näin.

(hämmentynyt ilme) Sit sitä on vähän silleen sanaton, koska ei halua ajatella et lapsi puhuu tolla tavalla.” (H5)

Haastateltava kertoo tilanteesta, jossa hänen **kehoaan on kommentoitu** oppilaan toimesta, kun hänellä on ollut urheilulegginsit päällä. Haastateltava alkoi pohtimaan omaa pukeutumistaan tilanteen tapahduttua.

Esimerkki 42

“Viimevuoden seiskoista muistan, että kun mul on ollu urheilulegginsit päällä, ihan perus mustat urheilulegginsit niin itehän ei aattelis tästä ees mitään, että tää on niinku vaan mulle vaatteet mitä mä käytän muutenkin. Niin tota mä muistan, että yks oppilas tuli että *“sul on kyl hyvä perse noissa legginsseissä”*. Ja sit mulle tuli sen jälkeen semmonen et aina, ku mul oli niiden tunti niin mä en halunnu käyttää niitä legginssejä. Mul tuli tosi epämukava olo, vaikka siis tavallaan se on perusvaate.” (H5)

Haastateltava kertoo **kuvanmuokkaukseen** liittyvän esimerkin tilanteesta, jossa oppilas oli tehnyt opettajasta ja itsestään TikTok -alustalle videon, jossa kahden henkilön kuvat yhdistetään pariksi. Hän halusi sivuuttaa koko asian, sillä asian käsittely tuntui häiritsevältä ja ahdistavalta.

Esimerkki 43

“Oli tota mulla yks oppilas silleen vähän ihastunut muhun [...] Sit tota siinä ihastuksissaan kävi niin, että hän sit teki kunnan tämmösi Tiktok tilejä et niin shipataan pariskunta, niin hän sitten teki itsestään ja sitten lisäs siihen kuvan minusta. Ja sit tota tosissaan mä oon tiktokissa ja näin tän ja ei ollu siis mikään niinku, että olis salaa ottanu musta kuvaa vaan oli somesta ottanu tän. Mutta oli se vähän häiriintynyttä ja sitten seuraavana päivänä mä en edes halunnut käsitellä tätä koko asiaa. Mua itseä ahisti se asia aika paljon, koska mulla tuli heti semmonen olo, että kiva jos joku vanhempi nyt oikeesti ajattelee tai et joku näkee ton ja joku ajattelee et mä vaikka tekisin jotain jonkun lapsen kanssa.” (H5)

Myös viides haastateltava on kohdannut karkeakielistä **nimittelyä** oppilaiden toimesta.

Esimerkki 44

“Sitten on tällaista ihan perus settiä, että tulee jotain *“vitun huorittelua”* esimerkiks joskus ja sekin on niinku yläkoululaisten toimesta.” (H5)

Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä painottuivat yläkouluun ja luokanopettajaopiskelijoiden työskennellessä aineenopettajan sijaisuuksissa.

Häirintätilanteet tapahtuivat useimmiten luokkatilanteissa, mutta myös välitunneilla ja sosiaalisessa mediassa. Tilanteissa ei pääosin ollut muita opettajia tai aikuisia paikalla.

Esimerkki 45

“Ne ollut luokkatilanteissa ja tietysti tää yksi oli niinku somessa. Luokkatilanteessa on tapahtunu useita ja sen takia just ei ole ollut muita opettajia lähistöllä kun on ollut yksin luokassa oppilaiden kanssa.” (H5)

Tutkittava oli yrittänyt selvittää luokanopettajan kanssa seksuaalisen häirinnän tilannetta, mutta luokanvalvoja oli kuitenkin sivuuttanut tapahtuneen täysin.

Esimerkki 46

“Muistan, että tän yhenkin oppilaan kanssa sitten kävi silleen, että mä kerroin sitten tästä asiasta luokanvalvojalle, niin tän luokanopettajan kommentti oli että: *“Pojat on poikia”* ja *“että eihän se nyt sillä mitään, että toihan on klassikko, että niin kun ihastutaan opettajaan.”*” (H5)

Haastateltava kokee, että ei voi pitää urheilulegginsejä päällä koulussa työskennellessä, sillä yläkoulun oppilaat häiritsevät häntä **elekieltä** käyttäen tuijottamalla. Haastateltava on päätenyt pukeutumaan vaatteisiin, joista omia kehon muotoja ei näy lainkaan.

Esimerkki 47

“Jos on jotain liikuntatunteja enemmän tai liikuntapäiviä ja mulla on urheilulegginset päällä niin silloin kyllä huomaa edelleenkin, että monet yläkoulun oppilaat ei välttämättä sano mitään, mutta tuijottaa kovasti. Mä käytän nykyään tämmösiä järkyttäviä massiivisia niin kun miehen paitoja päällä, et jos mulla on urheilulegginset päällä niin nää niinku peittää about kaiken.” (H5)

Pukeutumisen lisäksi hän kokee seksuaalisen häirinnän kokemuksien vaikuttaneen hänen opettajuuteensa niin, että oma rooli opettajana nähdään alempiarvoisena ja olo on epävarmempi tiettyjen oppilaiden kanssa. Haastateltava kokee myös auktoriteettiasemansa heikommaksi ja ettei voi olla täysin oma itsensä.

Esimerkki 48

“Mä koen, että että tota niist on tullu vähän silleen epävarmempi olo just tiettyjen oppilaiden kanssa. Et just kokee itsensä sitten jotenkin heikommaks ja ei niin vahvaks auktoriteetiks. Et se on jännä kuinka pienetkin kommentit saattaa vaikuttaa siihen, että oma ajatus itsestä laskee tosi paljon.” (H5)

Esimerkki 49

“Ja justiinsa on vaikuttanut vaikka siihen, että okei miten mun täytyy jotenki osottaa sitä auktoriteettia eri tavalla ja miten mun tarvitsisi vaikkapa pukeutua ja ettei sit vaan olis, tai koskettais toista vaikka olkapäälle tai mitään ettei hän sitten ajattele ainakaan niinkun mitään lisää. Et kyl se on vaikuttanu jotenkin siihen, että ei ole ihan täysin oma itsensä.” (H5)

Kuudes haastateltavista on kokenut **sanallista ja fyysistä seksuaalista häirintää** oppilaiden toimesta. Häirintä on tapahtunut oppituntien aikana.

Esimerkki 50

“Oppitunnilla on kommentoitu jotain mun kehon osaa siis vaikka että *“hyvä perse”* tai jotain tällasta et on niinku kommentoitu kehoa ja myöskin on koskettu, että mua ollaan niinku vaikka läppästy pyllylle oppilaan toimesta.” (H6)

Lisäksi hän on päätenyt oppilaiden **kuvaamaksi**. Opettajasta otettuja **kuvia on jaettu** koulun oppilaiden kesken.

Esimerkki 51

“On myöskin otettu kuvia ja sitten niitä kuvia on jaettu niinku pepusta otettu kuvia ja jaettu niinku oppilaiden kesken niitä kuvia.” (H6)

Haastateltava on kokenut kuvaamistilanteen kahdesti. Toinen tapaus oli sijoittunut välitunnille ja toinen oppitunnille. Tilanteet ovat tulleet hänelle yllätyksenä.

Esimerkki 52

“Niitä kuvia on otettu silloin niinku oppituntien aikana ja myöskin välitunnilla. Näin on 2 kertaa käynyt tää asia, mun mielestä toinen oli välitunnilla ja toinen oli sit niinku oppituntien aikana otettuja kuvia. Mut sit tietysti missä vaiheessa niitä on levitetty niin en mä sitä en osaa sanoa.” (H6)

Esimerkki 53

“Silloin kun aloitti niin en en niinku ajatellu että lapset tulis kommentoimaan aikuisten kehoa tai että tulisi niinku ottaa kuvia aikuisesta, että koen että se tuli mulle aika yllätyksenä.” (H6)

Kysyimme haastateltavalta vielä tarkentavia kysymyksiä siitä, minkä ikäisten oppilaiden toimesta seksuaalista häirintää tapahtui ja missä asemassa hän työskenteli tapahtumahetkellä.

Haastateltava kertoo tapahtumien sijoittuvan yläkoulun puolelle. Tapahtumien aikaan hän on työskennellyt erityisluokanopettajan ja aineenopettajan sijaisena.

Esimerkki 54

“Ne on ollut 7.-8. luokkalaisia.” (H6)

Esimerkki 55

“Ne on ollut niinku erityisluokanopettajan töissä osa ja sitten osa on ollut aineenopettajan töissä.” (H6)

Haastateltava kertoo seksuaalisen häirinnän kokemusten vaikuttaneen hänen omaan opettajuuteensa niin, että osaa nykyisin varautua kaikkeen ja hänelle saatetaan sanoa ihan mitä vaan. Kokemusten myötä hän on muuttanut asennettaan.

Esimerkki 56

“En mä tiedä onko ne vaikuttanut kauheasti ehkä vaan niinku sellainen, että osaan varautua kaikkeen, että oikeastaan mitä vaan voi niinku silleen, että sulle saatetaan sanoa ihan mitä vaan, että ehkä pitää niinku asennoitua jotenkin ehkä mun asennetta silleen niinku se on muuttanut sitä. Osaa vähän varautua itekki.” (H6)

6.3 Luokanopettajaopiskelijoiden valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään

Kolmannen tutkimuskysymyksemme tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia valmiuksia luokanopettajaopiskelijoilla on toimia tilanteissa, joissa seksuaalista häirintää ilmenee. Luokanopettajaopiskelijat lähestyivät kysymystä seksuaalisen

häirinnän tilanteisiin puuttumisen kautta. Vastauksissa ilmeni jakaumaa siinä, minkälaisia valmiuksia luokanopettajaopiskelijoilla on. Pääasiassa haastateltavat kokivat, että heidän valmiutensa puuttua seksuaaliseen häirintään ovat melko heikot.

Yksi luokanopettajaopiskelijoista koki, että hänen valmiutensa puuttua seksuaaliseen häirintään eivät niinkään ole ennalta opittua, vaan enemmänkin luonnekysymys.

Esimerkki 57

“Luonne on ehkä semmonen, että uskaltaa niihin kyllä puuttua mut sitten, jos mietin vaikka, että mitä valmiuksia olisi silleen niin kun koulutuksesta ja töistä saanut niin ei nyt suoranaisesti tähän aiheeseen niin kun juurikaan. Että, ehkä se on enemmän luonnekysymys, että kokee, että on kuitenkin valmiuksia.” (H1)

Toinen haastateltavista koki, ettei hänellä ole ollut valmiuksia puuttua tilanteessa, jossa hän on kohdannut seksuaalista häirintää.

Esimerkki 58

“No silloin ei ollut kyllä mitään.” (H2)

Kolmannen luokanopettajaopiskelijan vastauksessa pohdittiin opettajan auktoriteettiaseman, pedagogisen näkökulman ja puuttumisen välistä ristiriitaa. Kuinka opettajana voit puuttua itseesi kohdistuvaan seksuaaliseen häirintään, mutta kuitenkin ylläpitää kasvattajan ja opettajan roolia. Vastauksessa ilmenee huoli koulutuksen puuttumisesta aiheesta.

Esimerkki 59

“Ei oo mitään koulutuksia, että miten opettajat vois kohdata sitä ja tavallaan säilyttää sellasen auktoriteettiaseman, mut kuitenkin olla tarpeeks lempee niille oppilaille, koska eihän ne tee sitä sillä ajatuksella, että okei nyt mä haluan vahingoittaa tota, koska ei ne välttämättä ymmärrä sitten niinku että mitä ne puhuu tai mitä ne sanoo tai mitä ne tekee, että se olis jollain tavalla haitallista.” (H5)

Vastauksissa yleinen keskustelu aiheesta nähtiin tärkeäksi seksuaaliseen häirintään ennalta varautumisen vuoksi. Opettajat eivät välttämättä tiedosta

mahdollisuutta tulla seksuaalisesti häirityksi oppilaan toimesta. Koulutuksen saralle kaivataan selkeää opastusta seksuaalisesta häirinnästä.

Esimerkki 60

“Toivoisin, että siitä edes puhuttais ja osais niinku edes varautua siihen, koska ajattelen että ite niinku osannut edes ajatella, että tällasta tilannetta voisi tulla sitte, että tietysti tulee niinku ihan puskista” (H6)

Opettajankoulutuslaitos mainittiin useammassa vastauksessa. Opettajankoulutus sai kritiikkiä siitä, ettei opintojen aikana seksuaalisesta häirinnästä juurikaan puhuta, eikä seksuaalikasvatuksesta ole juurikaan oppisisältöjä. Myös yksittäisellä kurssilla vallinnut ilmapiiri ei ole ollut suotuisa keskustelulle seksuaalisen häirinnän aihepiiristä.

Esimerkki 61

“Meidän opintojen aikana meillä oli joku 15 minuuttia jotain seksuaalikasvatuksen pedagogiikkaa, sitte niinku liikan ja terveystiedon kurssilla se on niinku ainoa, mutta ei sielläkään varsinkaan, kun kyseessä oli semmonen miesopettaja niin ei tullut hirveästi puhuttua mitään, että mitä kokemuksia ihmisillä on ollut.” (H3)

Esimerkki 62

“Opintojen aikana saadut valmiudet on olemattomat” (H4)

Esimerkki 63

“En kyllä koe, että tää koulutuskaan olis antanu minkään näkösiä valmiuksia tähän. (H6)

Valmiudet nähtiin myös pidemmän aikavälin tuotoksina. Eräs luokanopettajaopiskelijosta koki, että naisen rooli yhteiskunnassa luo jo ennalta valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään.

Esimerkki 64

“Mutta tota ne valmiudet on niinku enemmänkin sellaisia mitä mä niinku henkilökohtaisessa elämässä kehittänyt ylipäätään eläminen naisena suomalaisessa tai ylipäätään tässä yhteiskunnassa niin meistä jokainen oppii valitettavasti jo pikkutyttönä reagoimaan tällaisiin tilanteisiin.” (H4)

Valmiuksien puuttuminen on ohjannut yhden haastateltavista etsimään tietoa seksuaaliseen häirintään puuttumiseen netistä.

Esimerkki 65

“Mä oon niinku etsinyt netistä jonkin verran tietoo yhdessä kohtaa, että mitä voi niinku edes sanoa takaisin tommosissa tilanteissa.” (H5)

Valmiuksien puuttumisen vuoksi luokanopettajaopiskelija toivoo, että koululla olisi toinen henkilö hoitamassa tilanteita, joissa seksuaalista häirintää ilmenee.

Esimerkki 66

“Itellä ei ole valmiuksia hoitaa näitä tilanteita, niin toivon, että joku muu hoitaa niitä vähän niinku mun puolesta.” (H5)

Valmiuksien puuttuminen näkyy haastateltavien vastauksissa monin eri tavoin. Seksuaaliseen häirintään puuttumiseen valmiuksia ei juurikaan koeta olevan.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä koulumaailmassa. Lisäksi tavoitteena oli saada tietoa siitä, minkälaisia valmiuksia luokanopettajaopiskelijoilla puuttua seksuaaliseen häirintään. Tutkimuksen pyrkimyksenä on lisätä tietoisuutta ilmiöstä ja rohkaista opettajia puuttumaan seksuaaliseen häirintään. Tavoitteena on myös rohkaista seksuaalista häirintää kohdanneita puhumaan aiheesta. Lisäksi rohkaistaan peruskouluja ja muita koulutusorganisaatioita tarkempien ohjeistusten laatimiseksi ja kirjaamiseksi, sekä niistä tiedottamiseksi. Oikeussosiaaliseen kirjallisuuteen perehtyien ihmiset, jotka kohtaavat seksuaalista häirintää ovat usein vastahakoisia tekemään valituksia asiasta (Edelman & Cabrera, 2020). Tutkimuksen tarve aiheesta koettiin merkitykselliseksi, sillä aihetta ei ole juurikaan tutkittu tästä näkökulmasta. Aihe nähtiin tutkimusaukkona seksuaalisen häirinnän tutkimuksen alueella.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset osoittavat, että luokanopettajaopiskelijat ovat lähtökohtaisesti tietoisia seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä ja tunnistavat sen eriäviä esiintymismuotoja. Opetushallituksen (2020) oppaan mukaan olisi tärkeää, että jokainen oppilaitokseen kuuluva jäsen olisi tietoinen seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä, tunnistaisi sen esiintymismuodot ja puuttuisi esiin tuleviin tilanteisiin heti (Laitinen ym. 2020).

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että sanallisesti toteutetun seksuaalisen häirinnän ajatellaan olevan kaikista yleisin häirinnän muoto peruskoulussa. Seksuaalista häirintää ajatellaan tapahtuvan sanallisesti, sanattomasti ja fyysisesti, sekä sosiaalisen median alustoilla. Tulokset puoltavat myös aiempia tutkimustuloksia aiheesta (Ali, 2011; Granskog ym., 2018; Keski-Petäjä & Attila, 2018; Kokkonen & Grånsten, 2020; Ojanperä, 2018; Tasa-arvovaltuutettu, 2019;

UCSD, 2019; Vilkka, 2011). Tulokset osoittavat, että luokanopettajat pääosin ajattelivat, ettei fyysistä seksuaalista häirintää esiinny peruskoulussa.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tulokset osoittivat, että luokanopettajaopiskelijat ovat kokeneet nimittelyä, ilmein ja elein tapahtuvaa häirintää, kommentointia, henkilökohtaisen elämän utelua, seksuaalisten tekojen ehdottelua, kuvanmuokkausten kohteeksi joutumista, fyysistä seksuaalista häirintää, sekä kuvatuksi joutumista. Samankaltaisia tuloksia voidaan havaita myös Tilastokeskuksen (2023) loppuraportissa, jossa 11 prosenttia opettajista ja muista opetusalan asiantuntijoista ilmoitti kohdanneensa seksuaalista häirintää nykyisessä työssään (Attila ym. 2023). Seksuaalista häirintää oli oppilaitoksessa havainnut 14 prosenttia sekä päätoimisista palkansaaja- että opiskelijanaisista (Attila ym. 2018).

Suurin osa seksuaalisen häirinnän kokemuksista painottui sanalliseen seksuaaliseen häirintään tai elein ja ilmein toteutettuun häirintään. Opettajaopiskelijoista osa oli kohdannut nimittelyä huorittelun muodossa, joka nähdään sukupuolisena seksuaalisena häirintänä, jossa on fyysinen ja aggressiivinen vivahde (Vilkka, 2011). Tutkimuksessa vartaloon kohdistuvat kommentit olivat yleisin seksuaalisen häirinnän muoto (Laitinen, 2020; Kokkonen & Gråstén, 2020; UCSD, 2019).

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön (2018) julkaiseman tasa-arvobarometrin mukaan yleisimpinä seksuaalisen häirinnän muotoina näkyvät loukkaavat kaksimieliset vitsit, härskit puheet, asiattomat vartaloon tai seksuaalisuuteen liittyvät huomautukset (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Tasa-arvobarometrin (2018) mukaan loukkaavia vitsejä ja härskéjä puheita oli kohdannut joka neljäs tutkimukseen osallistuneista naisista (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksista suuri osa näyttäytyi kehon asiattomana kommentointina. Tutkimuksessamme vastaavasti loukkaavia vitsejä ei ilmennyt lainkaan luokanopettajien kokemuksista. Loukkaavia vitsejä olisi saattanut ilmetä, jos tutkimukseen olisi otettu suurempi määrä osallistujia. Tasa-arvobarometrissa (2018) sosiaalisen median alustoilla häirintää oli kokenut 7 prosenttia naisista (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Myös tässä tutkimuksessa

sosiaalisen median alustoilla tapahtuvaa häirintää ilmeni osalla tutkimukseen osallistuneista.

Luokanopettajaopiskelijoista useampi painotti haastattelussa sitä, että ei usko fyysistä seksuaalista häirintää tapahtuvan kouluissa ja että heihin ei ole koskaan fyysisesti koskettu häirintämielessä oppilaan toimesta. Tutkimustulosten mukaan yksi haastateltavista oli kuitenkin joutunut fyysisen seksuaalisen häirinnän uhriksi. Tasa-arvobarometrissä (2018) naisista 15 prosenttia oli kokenut fyysistä seksuaalista häirintää (Keski-Petäjä & Attila, 2018). Tulokset osoittavat, että fyysistä seksuaalista häirintää kohdataan oppilaiden toimesta yllättävän paljon. UCSD (2019) kansainvälisessä tutkimuksessa jopa 49 prosenttia naisista ja 35 prosenttia miehistä on kokenut fyysistä seksuaalista häirintää.

Useimmat seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat tapahtuneet luokkatilanteissa, kun muita aikuisia ei ole ollut paikalla. Seksuaalista häirintää oli tulosten mukaan tapahtunut myös koulun käytävillä, välitunneilla, koulupäivän päätyttyä ja sosiaalisessa mediassa. Seksuaalisesta häirintää tapahtui 6.-9. luokkalaisten oppilaiden toimesta. Kouluterveyskyselyiden mukaan kokemukset seksuaalisesta häirinnästä lisääntyvätkin yläkouluun siirryttäessä, ja sitä esiintyy yleisemmin perusopetuksen yläluokilla kuin toisen asteen koulutuksessa (Laitinen ym., 2020). Tutkimustulosten mukaan luokanopettajaopiskelijoiden kokeman seksuaalisen häirinnän yleisyys oli vaihtelevaa. Yleisyys vaihteli viikoittaisesta häirinnästä kerran tai kahdesti vuodessa tapahtuvaan häirintään. Häirintä oli yleisintä työskennellessä aineenopettajan sijaisena. Seksuaalista häirintää kokivat myös koulunkäynnin ohjaajana, luokanopettajana ja erityisluokansopettajana työskennelleet. Tutkimustulokset osoittivat myös, että häirintä oli yleistä uutena sijaisena työskennellessä. Myös nuoren naisopettajan rooli nähtiin herkkyytenä tai osasyynä sanalliselle seksuaaliselle häirinnälle. Aikaisemmat tutkimukset osaltaan puoltavat naisena olemisen osalta tulosta, sillä naisiin kohdistuu huomattavasti enemmän seksuaalista häirintää kuin miehiin (TEA, 2024; Keski-Petäjä & Attila, 2018; Kiiänmaa, 2012; Tilastokeskus, 2023).

Tutkimuksella ei kokemuksista huolimatta voida osoittaa opettajan nuoren iän olevan riskitekijänä joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi, sillä tutkimukseen osallistui vain alle 30-vuotiaita. Näin ollen vertailukohteita ei tutkimuksessa ole. Aiemmin toteutetussa opettajatutkimuksessa opettajan nuori ikä lisäsi riskiä joutua väkivallan tai uhkailun kohteeksi (Salmi & Kivivuori, 2008).

Tutkimustulosten mukaan seksuaalinen häirintä koettiin ahdistavana, inhottavana ja häiriintyneenä. Moni tutkittava koki olonsa sanattomaksi, naurunalaiseksi ja häkeltyneeksi, jopa säikähtäneeksi. Seksuaalinen häirintä oppilaan toimesta tuli monelle yllätyksenä. UCSD (2019) mukaan seksuaalista häirintää kokeneet raportoivat ahdistuksen ja masennuksen tunteita. Seksuaalisesta häirinnästä tekee ongelmallisen se, että häirintä saattaa naamioitua huumorin taakse, jolloin häirityn reagointi saatetaan tulkita naurettavaksi (Vilkka, 2011). Uhri saattaa kokea syyllisyyttä ja häpeää sekä, että ympäristö ajattelee heidän olleen halukkaita osallistujia (Vilkka, 2011, s. 25). Uhri saattaa myös vaieta seksuaalisen häirinnän kokemuksesta, sillä pelkää leimautumista ja häpeän tunnetta (Honkanen, 2017).

Tutkimustulosten mukaan vaikutukset seksuaalisen häirinnän kokemuksista eivät rajoittuneet vain tunteisiin. Häirintäkokemukset vaikuttivat koettuun opettajuuteen usealla tavalla, mutta yleisimpänä nähtiin niiden vaikutukset pukeutumiseen. Osa tutkittavista on päätenyt pukeutumaan jatkossa koulussa työskennellessä vain löysiin vaatteisiin, joissa omia kehon muotoja ei näy lainkaan. Seksuaalista häirintää kokenut etsiikin iästä riippumatta syytä häirintään helposti itsestään, kuten pukeutumisestaan. Näin ei kuitenkaan pitäisi koskaan joutua tekemään, sillä seksuaalinen häirintä on aina häiritsijän osapuolen. (Honkanen, 2017, s. 381). Tulosten mukaan seksuaalinen häirintä saattoi osittain vaikuttaa myös työpaikan valintaan. Eräs tutkittavista raportoi hakeutuneensa töihin alakoulun puolelle, koska hän ei tuntenut oloaan yhtä turvalliseksi työskennellessään yläkoulun puolella. Seksuaalinen häirintä ja ahdistelu työpaikalla johtaakin Vilkkan (2011, s. 101) mukaan usein siihen, että häiritty vaihtaa työpaikkaa tai jopa alaa. Työpaikalla pitää pystyä tekemään

työtänsä ilman että tarvitsee kuunnella alatyylistä nimittelyä, tai ahdistavaa ja jopa alentavaa kommentointia (Honkanen, 2017, s. 383).

Tutkimustulosten mukaan häirinnän kokemukset vaikuttivat opettajuuteen myös itsetuntoa laskevasti. Niin epävarmuus, itsensä heikommaksi kokeminen kuin oman opettaja-auktoriteetin heikentyminenkin raportoitiin seksuaalisen häirinnän aiheuttamina negatiivisina vaikutuksina. Tämä tulos vahvistaa näkemystä siitä, että seksuaalinen häirintä saattaa usein ilmentyä vallankäyttönä, joka on hankala tunnistaa yksittäisissä tilanteissa (Vilkkä, 2011, s. 36). Seksistinen vallankäyttö on tuomittavaa ja jokaisella on oikeus saada tällöinen käytös loppumaan (Honkanen, 2017, s. 383). Tämän perusteella voidaan ajatella, että pyrkimys heikentää opettajan auktoriteettiasemaa voi olla yksi motiivi seksuaalisen häirinnän taustalla. Tällainen auktoriteettiaseman heikentäminen voisi osaltaan selittää myös yhteyden opetuskokemuksen vähäisyyden ja sanallisen seksuaalisen häirinnän kokemusten välillä.

Lisäksi tulokset osoittavat, että seksuaalinen häirintä rikkoi opettajakuvaa ja muutti käsitystä siitä, millä tavalla oppilaat näkevät opettajan. Eräs luokanopettajaopiskelija kertoi häirintäkokemusten seurauksena osaavansa nykyisin varautua kaikkeen. Tulokset osoittavat myös, että vähättelevää suhtautumista seksuaalisen häirinnän kokemuksiin tapahtui kollegan suunnalta: ”Pojat on vain poika” -kommentin yhteydessä. Tämä korostaa sitä, että pelkkä puuttuva opettajaesikuva ei riitä, jos kouluyhteisössä on havaittavissa välinpitämätön asenne seksuaaliseen häirintään ja puuttumista pidetään pikkumaisena tai huumorintajuttomana (Vilkkä, 2011, s. 150). Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että erään luokanopettajaopiskelijan häirintäkokemuksesta kerrottiin avoimesti opettajanhuoneessa kaikkien kuullen, mikä koettiin erittäin nöyryyttäväksi. Siksi on tärkeää muistaa herkkyys ja yksityisyyden suoja seksuaaliseen häirintään liittyvissä tapauksissa. On olennaista ymmärtää, että kriittinen asenne seksuaaliseen häirintään kouluyhteisössä kehittää yksilön taitoja toimia tulevaisuudessa työyhteisössä kunnioittavasti ja ennaltaehkäistä seksuaalista häirintää (Vilkkä, 2011, s. 147).

Tutkimustulosten mukaan häirinnän kokemukset vaikuttivat myös positiivisella tavalla siihen, että seksuaalisen häirinnän tunnistaminen on helpottunut ja siihen uskalletaan puuttua herkemmin. Myös seksuaalisuuteen liittyvien teemojen käsitteleminen nähtiin laadukkaampana tietämyksen ja ymmärryksen kasvun myötä. Lisäksi seksuaalisen häirinnän taustalla olevien syiden pohtiminen ja keskusteleminen yhdessä oppilaan kanssa on näiden kokemusten myötä kehittynyt. Honkasen (2017, s. 385) mukaan nuorten olisikin tärkeä saada asiantuntevaa tietoa toimintansa seurauksista, kuin myös mahdollisuuden saada selville syitä mistä heidän häiritsevä käytöksensä kumpuaa.

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelimme luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään.

Lähes kaikki tutkittavat kokivat, ettei puuttumisen valmiuksia ole. Valmiudet koettiin henkilökohtaisesta elämästä saatuina, koulutuksesta saatuina ja muualta, kuten internetistä saatuina. Luokanopettajaopiskelijat painottivat, ettei koulutus ole antanut heille valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään. Kansainvälisessä AAUW:n (2011) tutkimuksessa todettiin, että 36 prosenttia seksuaalista häirintää havainneista ei puuttunut tilanteeseen, sillä ei tiennyt mitä tehdä, pelkäsi joutuvansa itse häirinnän kohteeksi tai ajatteli, että puuttuminen ei ole hyödyllistä (Hill & Kearl, 2011, s. 28). Väliintulo ja puuttuminen on koettu vaikeaksi myös siksi, koska tilanteita ei ole ennalta harjoiteltu ja ne ovat usein yllättäviä (Vilka, 2011, s.149).

Opettajaopiskelijoiden toiveena oli, että koulutuksen saralla aiheesta puhuttaisiin, sekä seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen annettaisiin resursseja. Opetushallituksen (2018) oppaassa todetaan, että koulut kaipaavat tarkempia ohjeistuksia seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseen (Granskog ym. 2018). Ohjeistusten tarve nähdään koulujen kohdalla, mutta myös yksittäisten opettajien huoli puuttuvista valmiuksista on kuultava. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen TEA (2024) tiedonkeruun mukaan peruskouluissa seksuaalisen häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen toimii hyvin. Granskogin ym. (2018)

mukaan opiskelijoiden ja kouluorganisaatioissa työskentelevien tulisi olla tietoisia seksuaalisesta häirinnästä ilmiönä, sen esiintymismuodoista, sekä heidän tulisi olla kykeneviä puuttumaan heille ilmeneviin tilanteisiin. Jos seksuaalisen häirinnän vastainen toimintamalli mietitään yhdessä, sitouttaa se yhteisön jäsenet sen mukaiseen toimintaan, mikä osaltaan varmistaa sen, ettei kenenkään tarvitse jäädä tilanteessa yksin. (Laitinen ym. 2020). Näin ollen kouluissa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen kohdistuvat ohjeistukset kannattaisi pohtia moniammatillisuutta hyödyntäen koko koulu yhteisön kesken. Näin koulujen yhteiset säädökset seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa päättyy myös yksittäisten opettajien tietoisuuteen yhä useammin.

Opettajankoulutus sai kritiikkiä siitä, ettei opintojen aikana seksuaalisesta häirinnästä juurikaan puhuta, eikä seksuaalikasvatuksesta ole juurikaan oppisisältöjä, vaikka seksuaalisen häirinnän ehkäisy aihealueena sisältyy monien oppiaineiden kuten terveystiedon, liikunnan, yhteiskuntaopin tai äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteisiin ja sisältöihin peruskouluissa (Granskog ym. 2018). Toiveita oli myös työpaikoille ja työnantajille. Monilla peruskouluilla on kirjatut yhtäläiset linjaukset seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi (TEA, 2020), nämä linjaukset tulisi saada opettajien tietoisuuteen. Opettajat tarvitsevat lisäkoulutusta aiheesta ja yhtäläisiä toimintamalleja. Myös tuki työnantajalta ja kollegoilta koettaisiin merkittävänä. Edelmanin ja Cabreran (2020) julkaiseman katsauksen mukaan on havaittu kuitenkin, ettei seksuaalista häirintää koskevat koulutusohjelmat ole kovinkaan tehokkaita.

Lähtökohtana seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä ei voi kuitenkaan olla pelkästään opettajan saama koulutus tai hänen omat henkilökohtaiset elämäkokemuksensa, sukupuoli- ja seksuaali-identiteettinsä tai herkkyytensä puuttua tilanteisiin. Sen sijaan opettajat tarvitsevat tukea ja ohjausta yhteisöltään, jossa he työskentelevät, jotta he voivat toimia tehokkaasti häirintätilanteissa (Vilkka, 2011).

Seksuaalisen häirinnän kohtaaminen oppilaiden toimesta koulumaailmassa on kuitenkin ongelmallista tekijöiden alaikäisyydestä johtuen.

Alle 15-vuotias oppilas ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, jonka vuoksi tekoa ei voida rikosoikeudellisesti tuomita. Opettaja toimii työssään pedagogisena kasvattajana ja on velvollinen ilmoittamaan kaikista havaitsemistaan seksuaalisen häirinnän tapauksista eteenpäin. Perusopetuslain (2013/2697) nojalla jokaisen koulussa työskentelevän on velvollisuus ilmoittaa havaitsemastaan seksuaalisesta häirinnästä eteenpäin. Seksuaaliseen häirintään on asetettava ehdoton nollatoleranssi kaikissa tilanteissa ja kaikissa ikäryhmissä, olipa kyse sitten henkisestä tai fyysisestä häirinnästä (Honkanen, 2017, s. 228). Myös asiantunteva seksuaalikasvatus voisi olla keino saada nuoret ymmärtämään, että heidän ajattelematon, hämmentävä, ja rajaton käyttäytyminen opettajaa kohtaan ylittää kaikki soveliaisuuden rajat (Honkanen, 2017, s. 385). Koulujen rooli onkin merkittävä seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä, tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Oikeanlaisella seksuaaliseen häirintään puuttumisella voidaan mahdollisesti ennaltaehkäistä tulevaisuudessa tapahtuvia häirintätilanteita.

Huorittelu ja homottelu, joita tässä tutkimuksessa ilmeni, sisältää seksuaalisia arvolatauksia, joiden tavoitteena on määritellä oikeanlaisena pidetty sukupuoli, feminiinisyys, seksuaalisuus ja maskuliinisuus. Ne loukkaavat yksilön omaa sukupuoli- ja seksuaalikokemusta, jonka vuoksi niitä ei voida pitää hyväksyttävänä (Vilkka, 2011). Useimmissa seksuaaliseen häirintään liittyvissä teoissa ei ole seksuaalirikoksen täyttäviä piirteitä. Häirintä nähdään enemmänkin kunnianloukkauksena (Vilkka, 2011). On vaikea vetää raja siihen, mikä on seksuaalista häirintää, sillä jokainen yksilö määrittää itse rajat ja ne vaihtelevat. (Honkanen, 2017, s. Vilkka, 2011, s. 36) Naiset ja miehet suhtautuvat eri tavoin seksuaalisuuteen viittaaviin tekoihin, suullisiin huomautuksiin, vitseihin, keskusteluun ja vaatetukseen. (Vilkka, 2012, s. 36) Häiritsevien tapahtumien toistuminen tekee normaalista kahdenkeskisestä vuorovaikutuksesta häirintäkokemuksen, johon tasa-arvolaki yrittää antaa suojan (Vilkka, 2011, s. 37).

Kuten aiemmin on todettu, seksuaalinen häirintä voidaan nähdä laajemmin myös yhteiskunnallisena ongelmana, joka kietoutuu monimutkaisiin

kulttuurisiin ja sosiaalisiin valtarakenteisiin. Keskeinen kysymys seksuaalisessa häirinnässä on, millaiset käytöksen rajat ovat hyväksyttäviä ja millaista käytöstä yhteiskunnassa pidetään normaalina. Tämä normikulttuuri muodostuu erilaisissa yhteisöissä, kuten kouluissa, joissa sovitaan hyväksyttävän käytöksen rajat (Vilkka, 2011, s. 150). Seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä on tärkeää korostaa tapakasvatusta kotona, varhaiskasvatuksessa ja koulussa sekä tasa-arvotyötä työpaikoilla. On olennaista kiinnittää huomiota myös työyhteisöjen puhe- ja toimintatapoihin yhteiskunnan tuella. (Vilkka, 2011, s. 150). Yhteiskunnan näkökulma seksuaaliseen häirintään korostaa tarvetta systemaattisille ja kokonaisvaltaisille toimenpiteille, jotka eivät rajoitu pelkästään yksilöiden tasolle, vaan pyrkivät vaikuttamaan laajemmin asenteisiin, arvoihin ja rakenteisiin. Näihin toimenpiteisiin voi kuulua koulutusta, tiedotuskampanjoita, seksuaalikasvatusta sekä lainsäädännöllisiä muutoksia ja institutionaalisia uudistuksia, jotka yhdessä edistävät tasa-arvoa ja turvallisuutta kaikille.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kaikki tutkimukset kohtaavat omat tutkimuseettiset haasteensa. Tässä tutkimuksessa olemme pyrkineet noudattamaan tarkkasti hyviä tutkimuseettisiä periaatteita, kuten luotettavuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023) Tutkimuksen jokainen vaihe on dokumentoitu huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Yksityiskohtainen kuvailu on olennainen osa tutkimusta, jotta lukijat voivat arvioida tutkimuksen tuloksia ja niiden luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Tutkijan subjektiiviset ennako-oletukset voivat virheellisesti vaikuttaa aineiston analyysiprosessiin, mikäli tutkija ei pysty päästämään irti ennakkokäsityksistään (Metsämuuronen, 2008; Juuti & Puusa, 2020, s. 139). Näin ollen meidän on tullut pysyä objektiivisinä tutkimusta tehdessä ja tutkimuksessa

on sen osalta onnistuttu. Tutkijoina tiedostimme myös oman esiyymmäryksemme aiheeseen ja sen vaikutukset aineiston hankintaan ja analyysiin (Juuti & Puusa, 2020, s. 139). Aineistolähtöiselle sisällönanalyysille merkityksellistä on se, että tutkimus rakentuu aineistosta kerätyn materiaalin pohjalta. Tutkijan esiyymmärrys vaikuttaa aineiston hankintaan ja väistämättä aineiston analyysiin. Tutkijan tulee myös tunnistaa oma esiyymmärryksensä eli ennakkoon aiheesta omaamiensa tietojen, uskomusten luonne ja sisältö. (Puusa & Juuti, 2020, s. 139). Pyrimmekin jo haastattelurunkoa suunniteltaessa ja kysymysten asettelulla minimoimaan reaktiivisuuden, jotta tutkittavalta saataisiin mahdollisimman autenttinen vastaus ilman tutkijan johdattelua tiettyyn vastaustyyppiin (Puusa & Juuti, 2020, s. 103).

Tässä tutkimuksessa tutkimme kokemuksia, ja siksi olikin tärkeää huomioida, että yksilön näkemykset eri tilanteista ovat aina subjektiivisia ja riippuvat henkilön omasta taustasta ja aiemmista kokemuksista. Siksi samat tapahtumat voivat näyttäytyä eri tavoin eri henkilöille, ja joitakin seikkoja voidaan tulkita eri valossa. Tämän vuoksi myös saturaatiota on ollut hyvin haasteellista arvioida, sillä jokaisen tutkittavan näkemykset poikkeavat lopulta toisistaan ja kenenkään kokemusmaailma ei ole täysin verrannollinen toisen kanssa. Tietyt asiat, jotka toiselle voivat olla merkityksettömiä, voivat olla toiselle hyvin tärkeitä ja vaikuttavia. Jokainen vastaus oli meille kuitenkin arvokas sellaisenaan, ja otimme kaikki vastaukset mukaan analyysiin, vaikka niissä olisikin ollut sävyeroja tai epäselvyyksiä.

Tutkimus kohdistui vain naisiin, joka osaltaan jättää miesten kokemukset ja näkökulmat täysin pois. Tutkimukseen kaivattiin myös miesosallistujia, mutta yrityksistä huolimatta emme saaneet yhtäkään miestä osallistumaan tähän tutkimukseen. Tutkimusaineistonkeruumenetelmää vaihtamalla esimerkiksi kyselylomakkeen muotoon miehillä olisi voinut olla matalampi kynnyks osallistua, mutta toisaalta kyselylomakkeella olisi menetetty muita haastatteluasetelman tuomia arvokkaita näkökulmia.

Validiteetin ja vastaavuuden näkökulmasta tutkimuksen aineistonhankintamenetelmänä toimi yksilöidyt puolistrukturoidut haastattelut.

Valitsimme puolistukturoidun haastattelun tutkimukseen siksi, että halusimme haastateltavilta tietoa juuri tietyistä aiheista, joka tässä tapauksessa oli ajatukset ja kokemukset seksuaalisesta häirinnästä, sekä valmiudet puuttua seksuaalisen häirintään. Haastatteluihin oli määritelty kysymykset ennakkoon, joihin haastateltavat saivat ennalta perehtyä (Liite 1). Haastattelun kysymykset koskivat tutkittavien omia kokemuksia, jonka vuoksi haastattelurungon saattaminen tutkittavan tietoon ennalta koettiin merkityksellisesti. Haastattelurungon pohjalta saimme kaikkien haastateltavien osalta kerättyä juuri ne tiedot, joita tutkimuksen etenemisen kannalta oli olennaista kerätä. Tutkimusaihe oli hyvin arka, jonka vuoksi haastattelun valitseminen aineistonkeruumenetelmäksi nähtiin riskinä. Kyselylomake olisi saattanut pienentää kynnystä osallistua tutkimukseen, mutta vastauksista ei välttämättä olisi saatu yhtä kattavia ja monipuolisia. Myös tarkentaville lisäkysymyksille ei kyselylomakkeen käyttämisessä ole mahdollisuutta. Tutkimuksessa saturaatio täyttyi osittain joidenkin tutkimuskysymysten osalta. Kun tutkitaan haastateltavan omakohtaisia kokemuksia, on haastavaa arvioida, milloin haastateltavat eivät kerro tutkimuksen kannalta mitään uutta ja poikkeavaa (Valli, 2018).

Yleistettävyyden ja siirrettävyyden osalta koimme tutkimusaiheen hyvin tärkeänä, sillä tutkimuksen tulosten mukaan opettajat kokevat monenlaista seksuaalista häirintää oppilaiden toimesta. Tutkimuksen mukaan myös keinot puuttua seksuaaliseen häirintään ovat luokanopettajaopiskelijoilla olemattomat. Tutkimus osaltaan edistää suomalaista tutkimusta aiheesta, sillä aihealuetta on tutkittu vasta vähän. Tutkimuksen avulla saatetaan tietoisuuteen seksuaalisen häirinnän ilmiön yleisyyttä. Seksuaalisesta häirinnästä ja sen kokemuksista voi olla hankalaa puhua ja asia saatetaan sivuuttaa häpeän tai aiheen arkuuden vuoksi. Tutkimuksellamme haluamme rohkaista seksuaalista häirintää kokeneita puhumaan ja puuttumaan tilanteisiin, joissa häirintää ilmenee. Haluamme ottaa kantaa oppilaitosten epämääräisiin linjauksiin seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyn saralla, opettajankoulutuksen vähäiseen keskusteluun ja opetukseen aiheesta, sekä yhteiskunnallisesti ilmiön

vakavuuteen ja yhteiskuntarakenteiden ongelmallisuuteen liittyvissä teemoissa seksuaalisen häirinnän yleisyyden vuoksi. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää tutkittaessa vastaavanlaisia seksuaalisen häirinnän kokemuksia.

Reliabiliteetin ja tutkimustilanteen arvioinnissa huomio kiinnittyi erityisesti tutkimuskysymysten ja haastattelurungon muotoiluun. Tutkimuksessa lähestyttiin tutkittavaa ilmiötä kolmen eri tutkimuskysymyksen avulla. Tarkoituksena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden ajatuksia ja omakohtaisia kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, sekä valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään. Tutkimukseen valittiin juuri ne henkilöt, joilla oli kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä koulumaailmassa, jotta aineistosta saadaan mahdollisimman kattava ja luotettava. Tutkittavien valinta oli näin ollen tarkoituksenmukaista ja harkittua (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Vaikka tutkittavien määrä (N=6) tässä tutkimuksessa olikin melko pieni, niin laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistolla ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Tärkeämpänä nähdään tutkittavien määrän sijaan laatu. (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Keräsimme aineiston kuudelta tutkittavalta, joka nähtiin arkaluontoisen aihealueen kannalta sopivana ja riittävänä. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti sen, että kaikilta tutkittavilta kysyttiin täysin samat kysymykset ja haastattelun teema pysyi samana (Hirsjärvi & Hurme, 2008). Näin lisäkysymyksille ja muulle haastateltavan kerronnalle jäi tilaa haastattelun aikana. Pyrimme saamaan tutkimuksessa kaikkien tutkittavien äänen kuuluviin, jonka kannalta pienempi osallistujamäärä tukee valintaa. Aineisto vastasi kaikkien haastateltavien osalta tutkimuskysymyksiä, joka osaltaan tuki kuuden osallistujan riittävää määrää.

Objektiivisuuden ja vahvistettavuuden arviointia tehdessä kiinnitimme huomiota kielenkäyttöön ja siihen, että tutkimus on mahdollisimman laadukkaasti toistettavissa. Tutkimuksessa kielenkäyttö on selkeää ja ymmärrettävää läpi tutkimuksen. Jo haastatteluissa kielenkäyttöön kiinnitettiin erityistä huomiota, jotta haastateltavat ymmärtävät haastattelukysymykset oikein. Myös aineistoa analysoidessa kiinnitimme huomiota oikeinkirjotukseen ja siihen, että tutkittavan kokemukset ja ajatukset eivät muutu tulosten

kirjaamisen yhteydessä. Tutkimuksen jokainen vaihe on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimuksen toistettavuus säilyy läpi tutkimusprosessin. Tutkimus puoltaa useampia Suomessa ja ulkomailla toteutettuja tutkimuksia aiheesta.

Luotettavuus, rajoitteet ja vahvuudet näkyvät tutkimuksessa kaikkien osa-alueiden kohdalla tutkimuksen eettisyyteen pohjautuen. Tutkijalta ei saisi hämärtyä tutkittavien todellisuus. Tulokset nousevat tutkittavien kontekstista ja kokemuksista (Metsämuuronen, 2008, s. 57). Tutkittavia on tiedotettu tutkimuksen vaiheista ja siitä, että heidän antamiaan tietoja käsitellään täysin luottamuksellisesti. Laadullista tutkimusta on kritisoitu luotettavuuskriteerien hämäryydestä. Tässä tutkimuksessa luotettavuutta lisää se, että olemme perehtyneet tarkasti aineiston analyysin tarkkuuteen ja luotettavuuteen, eettisyyteen, tuloksiin ja kriittisesti lähdeaineistoon sekä omaan asemaamme tutkijoina. Välttämätöntä on ollut tutkimuksen yksityiskohtainen kuvaaminen tekstissä, jotta lukija voi loppupeleissä arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja tuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018; TENK, 2023).

7.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Kuten tämä, sekä aikaisemmat tutkimukset aiheen saralla osoittavat, seksuaalinen häirintä näkyy ilmiönä niin kouluissa, työpaikoilla kuin yleisestikin yhteiskunnassa. Tietoa ja oppia tarvitaan seksuaalisen häirinnän tunnistamiseen sekä apuja ja neuvoja siihen, miten asiaan puututaan. Monet luokanopettajaopiskelijat kaipasivat keskustelua ja avointa pohdintaa aiheen ympärillä. Seksuaalisen häirinnän vähentäminen koettiin koko kouluyhteisön yhteiseksi tehtäväksi. Jatkotutkimusideana olisikin tutkia minkälaisia kirjallisia toimintasuunnitelmia kouluilla on seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen, sekä kuinka näitä ohjeistuksia käytännössä hyödynnetään.

Tulosten mukaan seksuaalinen häirintä oli yleisintä sijaisena työskennellessä ennalta tuntemattomassa koulussa. Seksuaalinen häirintä oli

tarkemmin haastateltavien kokemusten mukaan yleisintä aineenopettajan sijaisena työskennellessä. Kokkosen ja Gråsténin (2020) tutkimuksessa havaittiin korrelaatiota liikunnanopettajien vähäisen kokemuksen ja sanallisen seksuaalisen häirinnän välillä. Sijaisuuksissa työskentelevien ja opettajan virassa työskentelevien seksuaalisen häirinnän kokemusten vertaaminen nähdään myös jatkotutkimusideana.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2018) julkaiseman tasa-arvobarometrin mukaan naiset ovat kokeneet seksuaalista häirintää huomattavasti useammin kuin miehet. Tutkimuksessamme osallistujat olivat kaikki naisia, joten nais- ja miesopettajien kohtaaman häirinnän vertaamisesta voitaisiin suorittaa jatkotutkimusta. Tutkimuksessa olisi olennaista selvittää miten mies- ja naisopettajien kokemusmaailmat eroavat keskenään ja kuinka eri sukupuolirooleissa olevat opettajat näkevät seksuaalisen häirinnän ilmenevän. Tutkimusta olisi suotavaa toteuttaa haastattelututkimuksella, jolloin tutkittavien omat ajatukset ja kokemukset saataisiin mahdollisimman avoimesti esille. Haastattelussa voidaan myös kysyä tarvittavia lisäkysymyksiä, jolloin haastateltavilta saadaan mahdollisimman samansuuntaisia vastausmalleja.

Jatkotutkimusta voitaisiin suorittaa verraten nuorempien opettajien ja vanhempien opettajien kohtaamasta seksuaalisesta häirinnästä. STM (2018) mukaan nuorten naisten kohtaama seksuaalinen häirintä on kaikista yleisinä. Jatkotutkimukseen aiheesta voisi osallistua myös oppilaita. Olennaista olisi kysyä oppilaiden näkökulmia seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyen. Näin ollen olisi mahdollista lisätä ymmärrystä siitä, miksi esimerkiksi tässä tutkimuksessa seksuaalinen häirintä painottui 6.-9. -luokkalaisten toteuttamaksi. Olisi olennaista selvittää oppilaiden ajatusprosesseja toteutetun seksuaalisen häirinnän ja seksuaaliseen häirintään viittaavan käytöksen takana.

LÄHTEET

- Aaltola, J., & Valli, R. (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus.
- Apter, D., Väisälä, L., Kaimola, K., & Ansamaa, O. (2006). *Seksuaalisuus*. (1. painos.). Duodecim.
- Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018). *Tasa-arvoarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160920>
- Bildjuschkin, K. (2015). *Seksuaalikasvatuksen tueksi*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Bildjuschkin, K., & Ruuhilahti, S. (2012). *Mitä ihmettä*. Seksuaalikasvatusta 3–9-vuotiaille: opas ammattilaisille.
- Bildjuschkin, K., & Ruuhilahti, S. (2010). *Selkee! Turun kaupunki*.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2008). *Seksiä vaatteet päällä*. Tammi.
- Bildjuschkin, K. & Malmberg, A. (2002). *Kerro meille seksistä*. Nuoren seksuaalikasvatus. Tammi.
- Bendixen, M., Daveronis, J., & Kennair, L. (2018). *The effects of non-physical peer sexual harassment on high school students' psychological well-being in Norway: Consistent and stable findings across studies*. International Journal of Public Health, 63(1), 3–11. <https://doi.org/10.1007/s00038-017-1049-3>
- Brusila, P. (2008). *Seksuaalisuus eri kulttuureissa*. Duodecim.
- Brusila, P., Kero, K., Piha, J., Räsänen, M., Apter, D., Ripatti-Toledo, T., & Hippeläinen, M. (2020). *Seksuaalilääketiede* (1. painos.). Duodecim.
- Cacciatore, R. (2000). Lasten seksuaaliterveys. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes. (toim.), *Seksuaaliterveys Suomessa*. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Cacciatore R, Porras K, Kalland M. (2019). *Turvallinen kehotunne- ja seksuaalikasvatus*. Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E, Jokela S, Nummi V.M, Lillsunde P. (toim.), *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Julkaisuja 2019:27, 165–175. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

- Edelman, L.B. & Cabrera, J. (2020). *Annual Review of Law and Social Science Sex-Based Harassment and Symbolic Compliance*. *Annu. Rev. Law Soc. Sci.* 2020. 16, 361–83. <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-031820-122129>
- Meyer, E. (2008). *Gendered harassment in secondary schools: Understanding teachers' (non) interventions*. *Gender and Education*. 20. https://www.researchgate.net/publication/233447225_Gendered_harassment_in_secondary_schools_Understanding_teachers'_non_interventions
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., & Kääriäinen, M. (2022). *Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen*. [Steps and phases of qualitative content analysis process] *Hoitotiede*, 34(4), 215–225. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/laadullisen-sisällönanalyysin-vaiheet-ja/docview/2767488302/se-2>
- Eom E, Restaino S, Perkins A.M, Neveln N, Harrington J.W. (2015). *Sexual Harassment in Middle and High School Children and Effects on Physical and Mental Health*. *Clinical Pediatrics*, 54(5), 430–438.
- Erikson, E. H., & Huttunen, E. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta* (2. painos.) Gummerus.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1996). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Lapin yliopisto.
- Fortenberry, D. (2014). *Puberty and adolescent sexuality*. *Hormones and behavior*. Author Manuscript. Vol. 62, No 2, 280–287. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3761219/>
- Granskog, P., Haanpää, S., Järvinen, J., Lahtinen, M., Laitinen, K. & Turunen-Zwinger. (2018) *Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa*. Oppaat ja käsikirjat 2018:4a. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf
- Greenberg, J. S., Bruess, C. E. & Oswalt, S. B. (2017) *Exploring the dimensions of human sexuality*. (6. painos.). Jones & Bartlett Learning.

- Gråstén, A. & Kokkonen, M. (2020). *Väkivaltaa, stressiä ja seksuaalista häirintää*. LIITO 4/20. Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry.
<https://www.liito.fi/uutiset/liito-4-20-vakivaltaa-stressia-ja-s/>
- Gråstén, A. & Kokkonen, M. (2022). *Associations between Teacher- and Student-directed Sexual and Physical Violence in Physical Education*. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(7-8).
<https://doi.org/10.1177/0886260520959640>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino.
- Hill, C. & Kearl, H. (2011). *Crossing the line: Sexual harassment at school*. AAUW.
- Honkanen, N. (2017). *Onnelliseksi: Seksuaalisuus läpi elämänkaaren*. Siltala.
- Ikonen, R. & Halme, N. (2018). *Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta*. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiivistä 6/2018. THL.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jokinen, A., & Juhila, K. (2002). *Yhdessä kirjoittaminen*. Teoksessa M. Kinnunen, & O. Löytty (toim.), *Tieteellinen kirjoittaminen*. Vastapaino.
- Kaukonen, M. (2003). *Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö: Selviytymiskertomuksia*. PS-kustannus.
- Kihlström, M. (2023). *Oikeilla nimillä: Seksuaalikasvatusopas aikuisille (Uusi painos)* Kosmos.
- Kiianmaa, N. (2012). *Tasa-arvobarometri 2012*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69944/URN_ISBN_978-952-00-3370-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kiuru, H., Strömberg-Jakka, M., Mustonen, S., Orjasniemi, T., & Pirskanen, H. (2021). *Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä (2. painos.)*. UNIPress.
- Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2011). *Aikuisen naisen seksi: Tunteita, kokemuksia, nautintoja*. WSOY.

- Kuula-Luumi, A. (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Kuusela, Pekka. (2002). *Sosiaalipsykologian Maailmahypoteesit: Tieteenalan Historia ja Sosiaalisen Konstruktionismin Muodot*. Kuopio. Unipress.
- Laitinen, K., Lahtinen, M., Haanpää, S., Järvinen, J., Granskog, P. & Turunen-Zwinger, S. (2020). *Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa*. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. Opetushallitus.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1986/609). FINLEX.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Leinonen, A., & Syrjälä, J. (2011). *Kosketuksen kaipuu: Kypsän iän seksuaalisuus*. Väestöliitto.
- Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Bundeszentrale für Gesundheitliche Aufklärung (Germany). (2010). *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methelp.
- Oinonen, M., Susineva, A., Niva, N., & Kivilompolo, J. (2021). *Seksuaalikasvattajan käsikirja* (2. uudistettu painos.). Hivpoint.
- Ojanperä, K. (2018). *Seksuaalinen häirintä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työpaikoilla*. Selvitys Tehyn jäsenten kokemasta häirinnästä. Tehyn julkaisusarja B:3/18.
https://www.tehy.fi/fi/system/files/mfiles/julkaisu/2018/2018_b3_seksuaalinen_hairinta_sosiaali-ja_terveydenhuoltoalan_tyopaikoilla_id_11863.pdf
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice* (4. painos.). SAGE Publications, Inc.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Ruusuvuori, J., Tiittula, L., & Aaltonen, T. (2005). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino.
- Ryttyläinen, K., & Valkama, S. (2010). *Seksuaalisuus hoitotyössä* (1. painos.). Edita. FINLEX. 8.7.2022/723. (2023).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btyyppi%5D=pika&search%5Bpika%5D=seksuaalinen%20häirintä#L20>
- Salmi, V. & Kivivuori, J. (2009). *Opettajiin kohdistuva häirintä ja väkivalta 2008*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/1a41442e-fed9-4929-8cc5-b3903688780c/content>
- Silvennoinen, H. (2011). *Miten vastustaa seksuaalista häirintää härskiintyössä yhteiskunnassa*. *Aikuiskasvatus*, 31(3), 215.
<https://doi.org/10.33336/aik.93942>
- Sinkkonen, J. (2010). *Nuoruusikä*. WSOY.
- Suomela, A. (2009). *Seksi: Kaikki mitä tulee tietää*. Ajatus kirjat.
- Sutela, H., Pärnänen, A. & Keyriläinen, M. (2019). *Digiajan työelämä – Työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018*. Tilastokeskus.
- Tasa-arvovaltuutettu (2019). *Seksuaalinen ja sukupuoliin perustuva häirintä*. Valtioneuvosto. <https://tasa-arvo.fi/hairinta#d2df499e>
- Tasa-arvovaltuutettu (2018). *Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018*. Tasa- arvojulkaisuja 2018:4.
- Tietosuojavaltuutettu. (2019). *Henkilötietojen pseudonymisointi ja anonymisointi*.
<https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>
- Tilastokeskus (2023). *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa*. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 - tutkimuksen loppuraportti. Helsinki: Tilastokeskus.
[//www2.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_vakivalta_ja_lahisuhdevakivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf](https://www2.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_vakivalta_ja_lahisuhdevakivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen

neuvottelukunnan HTK-ohje 2023 (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023). https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Tammi.
- UCSD (2019). *Measuring #MeToo: a national study on sexual harassment and assault* Rep., UCSD San Diego, CA. <https://gehweb.ucsd.edu/wp-content/uploads/2019/05/2019-metoo-national-sexual-harassment-and-assault-report.pdf>
- UN Women Suomi (2024). *Tuore kyselytutkimus: yhdeksän kymmenestä suomalaisnaisesta on kokenut seksuaalista häirintää.* <https://unwomen.fi/uutiset/yhdeksan-kymmenesta-naisesta-kokenut-hairintaa/>
- Valli, R., Aarnos, E., Hakala, J. T., Valli, R., Vastamäki, J., Saloviita, T., Heikkinen, H.L.T. & Perkkilä, P. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Virrankari L, Leemann L (2022). *Osallisuuden kokemus ja seksuaalinen häirintä: Kouluterveykskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 13/2022.* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Vilkka, H. (2011). *Seksuaalinen häirintä.* PS-kustannus.
- Vuorinen, R. (1997). *Minän synty ja kehitys: Ihmisen psyykinen kehitys yli elämänkaaren.* WSOY.
- Väestöliitto (2024). *Aikuinen ja seksuaaliterveys.* <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveys/aikuinen-ja-seksuaaliterveys/>
- Väestöliitto (2018). *Mitä on seksuaalinen häirintä?* <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/seksuaalinen-hairinta/>
- Välikangas, K. (2023). *Vulvapositiivisuus.* Nemo.
- Woods, K. C., Buchanan, N. T., & Settles, I. H. (2009). *Sexual harassment across the color line: Experiences and outcomes of cross- versus intraracial sexual*

harassment among Black women. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 15(1), 67–76. <https://doi.org/10.1037/a0013541>

Wais, M., Kiefer, A., Eklund-Schöpper, A., & Tuomola, E. (2002). *Ihmisen elämänkaari: Aikuiselämän kriisit ja kehittymahdollisuudet*. Suomen antroposofinen liitto.

Willness, C.R., Steel, P. & Lee, K. (2007). *A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment*. *Personnel Psychology* 60, 127-162. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2007.00067.x>

Wiss, K., Ervasti, E., Hietanen-Peltola, M., Laitinen K. & Saaristo, V. (2022). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA 2021*. [päivitetty 12.03.2024] Tilastoraportti 16/2022. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144392/Tilastoraportti-Hyvinvoinnin%20ja%20terveyden%20edistäminen%20peruskouluissa%20-%20TEA%202021_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Aineiston keruussa käytetty haastattelurunko.

Tutkimuksen taustatiedot:

- Tutkimuksen perustiedot
- Varmistetaan, että haastateltava on lukenut tietosuojalomakkeet ja varmistetaan suostumus
- Käydään läpi anonyymiyteen ja tietoturvaan liittyvät asiat
- Haastattelu videoidaan litteroinnin vuoksi

Haastateltavien taustatiedot:

- Ikä ja sukupuoli **nainen / mies / joku muu / en halua sanoa**
- Opetuskokemus **alle vuosi / yli vuosi / yli 5 v**
- Millä vuosikurssilla opiskelet?
- Millä luokka-asteilla olet työskennellyt?
- Ammattinimike/sivuaine (liikunta, erityispedagogiikka, aineenopettaja, luokanopettaja)

Haastateltavan kokemukset yleisesti:

- **Minkälaista seksuaalista häirintää opettajat saattavat työssään kohdata?**
- Minkälaisia ajatuksia sinulle herää aiheesta?
- Kuinka yleisenä ajattelet ilmiön koulumaailmassa?

Haastateltavan omat kokemukset:

- **Minkälaista seksuaalista häirintää olet kokenut opettajan työssä oppilaiden toimesta?**
- Missä tilanne/tilanteet ovat tapahtuneet? (luokassa, välitunnilla jne.)
- Minkä ikäisten oppilaiden toimesta?
- Puuttuiko muut opettajat / ohjaajat tilanteeseen?

- Kuinka usein vastaavia tilanteita on tapahtunut?
- Mitä ainetta opetit tapahtumahetkellä / erkka, liikka, luoko

Valmiudet toimia vastaavissa tilanteissa:

- **Minkälaisia valmiuksia sinulla on tällaisiin tilanteisiin? Tekisitkö jotain toisin?**
- Mitä toivoisit?
- Miten koet, että kokemukset ovat vaikuttaneet omaan opettajuuteesi, jos näin on?
- Vapaa sana aiheeseen liittyen

Taulukko 1. Esimerkki aineistolähtöisestä analyysistä (Tutkimuskysymys 1)

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääloukka
“Tämmösiä seksuaalissävytteisiä kommentteja tai sitten ihan niinku yleisesti tämmösessä niinku seksuaalisessa ahdistelumielessä kommentoi.” (H1)	Kommentointia seksuaalisessa ahdistelumielessä	Kommentointi Viestien lähettely	Sanallinen

<p>“Esimerkiks vaikka ulkonäköä kommentoi niin, että sitten se on tämmöst vähän niinku jopa solvaavaa” (H4)</p> <p>“Paljon semmosta huutelua ja kommentointia” (H6)</p> <p>“Eniten sanallista etenkin työkavereiden toimesta voi tulla tai oppilaiden toimesta” (H5)</p> <p>“No varmaan liittyy tosi vahvasti silleen kehojen kommentointiin.” (H2)</p>	<p>Oppilaat laittavat viestiä Instagramissa tai Snapchatissa</p>		
<p>“Kuvanmuokkausta, että haetaan opettajan kasvoista jostain kuvaa ja liitetään se sitten ihan toiseen yhetyteen.” (H4)</p> <p>“Vaikka just jonkun takapuolen zoomaamista, kun opettaja kävelee käytävällä” (H4)</p> <p>“Ehkä myöskin kuvien ottamista aika paljon videointia.” (H6)</p> <p>“Ihan katseita tai mulkoilua tai sellasta niinku tuijottelua.” (H4)</p> <p>“Keksitään joku insidejuttu luokan oppilaiden välillä ja sitten se liittyy siihen opettajaan jollain seksuaalisella tavalla ja sitten sitä huudellaan.” (H3)</p>	<p>Kuvanmuokkaus, opettajan kasvoista kuva, joka liitetään täysin toiseen yhteyteen (H4)</p> <p>Kuvien ottamista ja videointia</p> <p>Kasteet, tuijottelu ja mulkoilu</p> <p>Piilossa tapahtuva ryhmäilmiö</p>	<p>Opettajan kuvaaminen</p> <p>Eleet, ilmeet ja katseet</p> <p>Piilossa tapahtuva ilmiö</p>	<p>Sanaton</p>
<p>“Fyysistä jonkun verran voi olla.” (H1)</p> <p>“Voi olla myös fyysistä.” (H4)</p> <p>“Vaikka fyysisen koskemattomuuden rikkomista, koskettamista.” (H4)</p>	<p>Fyysisen koskemattomuuden rikkominen</p>	<p>Fyysinen häirintä</p>	<p>Fyysinen</p>

Taulukko 2 Tutkimuskysymys 2.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluku
<p>Haukkumasanat saattaa olla seksuaalissävyytteisiä niinku joku huora tai joku tällainen. (H1)</p> <p>Huorittelivat ja sanoivat vitun ämmä, vitun ämmä ja vitun huora ja kaikkea sellaista (H3)</p>	Opettajan huorittelu ja muu nimittely.	Huorittelu ja muu nimittely	Nimittely
<p>Jos vaikka on erkkana toiminut ja sitten hakenut luokasta vaikka jonkun oppilaan minun kanssani toiseen tilaan opiskelemaan niin sitten muut on ihan silleen "uu" ja jotenkin (H1)</p> <p>Ne oli näyttely mulle hirveästi kaikkea niinku käsimerkkejä (..) sitten ne oli niinku todella seksuaalisia ne käsimerkit. (H3)</p> <p>Oon ojentanut kynää oppilaalle ja oppilas on alkanut niinku runkata sitä kynää. (H4)</p>	Ilmein ja elein toteutettu epäsovelias toiminta opettajaa kohtaan.	Ilmein ja elein tapahtuva häirintä	Ilmeet ja eleet
<p>kommentoitu jotain tissin kokoo tai tissien kokoo, pyllyn muotoo tai niinku kroppaa ylipäätään. (H2)</p> <p>Kommentointia esimerkiksi, vaikka ulkonäöstä, että on saatettu huutaa, että voi mikä, voinko mä sanoa pylly. (H4)</p> <p>Yks oppilas tuli, että et "Sul on kyllä hyvä perse noissa legginsseissä" (H5)</p> <p>Kommentoitu jotakin mun kehon osaa siis vaikka, että hyvä perse. (H6)</p>	Opettajan kehon ja intiimialueiden kommentointi.	Kehon kommentointi.	Kommentointi
Uteltua tai semmoista kommentointia just siitä, että vaikka kysely just niinku omasta henkilökohtaisesta elämästä. (H4)	Henkilökohtaisen elämän utelu ja kommentointi.	Henkilökohtaisesta elämästä utelu	Henkilökohtaisen elämän utelu
Vanha oppilas käveli siitä mun ohi ja sit sano että: "Sua vois kyllä panna" (H5)	Opettajalle seksuaalissävyytteisen kommentin sanominen, seksiin vihjaaminen.	Opettajalle seksuaalisen teon ehdottaminen	Seksuaalisen teon ehdottaminen

Hän sit teki kunnon tämmösiä Tiktok tilejä, että niinku shipataan pariskunta, niin hän sitten teki itsestään ja sitten lisäsi siihen kuvan minusta. (H5)	Opettajan kuvan liittäminen kyseenalaiseen asiayhteyteen.	Kuvan liittäminen sosiaalisessa mediassa	Kuvanmuokkaus
Mua ollaan niinku vaikka läpsätty pyyllylle oppilaiden toimesta. (H6)	Opettajan fyysinen koskettaminen	Fyysisen koskemattomuuden rikkominen	Fyysinen häirintä
Pepusta otettu kuvia ja sit jaettu niinku oppilaiden kesken niitä kuvia. (H6)	Opettajan kehon kuvaaminen, kuvien jakaminen	Opettajan kuvaaminen	Kuvaaminen

Taulukko 3 Tutkimuskysymys 3

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluo kka
<p>“Mulla on niiku semmosia sanallisia taitoja puuttua näihin tilanteisiin” (H1)</p> <p>“Uskallan kyllä puuttua” (H1)</p> <p>“Puuttumisen valmiudet on minun mielestä ihan niinku hyvät itselle” (H3)</p>	<p>Sanallisia taitoja puuttua</p> <p>Uskallusta puuttua</p> <p>Ihan hyvät valmiudet puuttua</p>	<p>Hyvät valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään</p>	<p>Hyvät valmiudet</p>
<p>“Jälkikäsitteilyyn ei ole hirveästi valmiuksia, koska ei ole niinku ollu OKL:ssä ei ole käsitelty millään tavalla tommosta” (H3)</p> <p>“Jos mä mietin opintojen aikana saatuja valmiuksia, niin ne on olemattomat.” (H4)</p> <p>“En kyllä hirveästi koe, että on valmiuksia.” (H6)</p> <p>“En koe, että tää koulutuskaa vielä olis antanu minkään näköisiä valmiuksia” (H6)</p> <p>“Sanoisin, että oikeesti aika heikot” (H5)</p> <p>“Sillon ei ollut kyllä mitään.” (H2)</p>	<p>Ei valmiuksia jälkikäsitteilyyn</p> <p>Opinnoista saadut valmiudet olemattomat</p> <p>Ei valmiuksia</p> <p>Ei opinnoista saatuja valmiuksia</p> <p>Heikot valmiudet</p> <p>Ei valmiuksia lainkaan</p>	<p>Ei valmiuksia puuttua seksuaaliseen häirintään</p>	<p>Ei valmiuksia</p>

<p>“Valmiudet on enemmänkin sellasia mitä mä niinku henkilökohtaisessa elämässä oon kehittänyt” (H4)</p> <p>“Mä oon niinku etsinyt netistä jonkin verran tietoo yhdessä kohtaa, että mitä voi niinku sanoo ees takasin tommosissa tilanteissa. (H5)</p>	<p>Henkilökohtaises ta elämästä saadut valmiudet</p> <p>Netistä haettu tietoa omien valmiuksien parantamiseksi</p>	<p>Muualta saadut valmiudet puuttua seksuaaliseen häirintään</p>	<p>Muut valmiudet</p>
---	--	--	-----------------------